

A Comparative Study of Prostitution and Strategies for Reducing it, with an Emphasis on Iran

Davood Parchami *

Assistant Professor of Sociology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Fatemeh Derakhshan

Assistant professor of Sociology, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Introduction

Moral and social corruption, including prostitution, is one of the most important abnormalities that contribute to the degeneration of societies due to the various harms it causes.

To effectively deal with the spread of social deviations such as prostitution, it is essential to understand its roots. This understanding can help adopt approaches and find appropriate tools to combat these issues and improve the health of society. Therefore, rapid, rational, and comprehensive decision-making by officials is crucial to control and reduce social harms. In addition, a scientific understanding of these harms, along with methods for their prevention and control, is essential.

These conditions make it necessary to design a model for dealing with social harms that, by utilizing domestic and foreign experiences, allows for the identification of effective solutions and measures to reduce and eliminate these issues. Based on the theory of social capital, this study argues that social harms, including prostitution, result from disruptions in various subsystems of the social structure. This disruption indicates that social institutions are not playing their role effectively, leading to a lack of essential cultural, social, and economic capital. Disruption in the socialization process, especially through key institutions such as the family, education, and the media, significantly affects the decline of various forms of capital, especially cultural capital.

Materials and Methods

In this study, a comparative research method is employed to leverage the experiences of other countries in developing a model for exposure and intervention

* Corresponding Author: dp206pd@yahoo.com

How to Cite: Deralhshan , F; parchami, D. (2024). A comparative study of prostitution and ways to reduce it with an emphasis on Iran , *Journal of Social sciences*, 31 (105) , 155-201.

to reduce the problem of prostitution. The analysis utilizes data from the latest annual report on AIDS by the United Nations, which covers 161 countries from 2016 to 2018.

Based on this data, along with the global map of legal exposure to prostitution, countries were classified into three main categories: illegal, legal, and limited legal. To facilitate comparison, countries with lower prevalence rates of prostitution were selected based on the average number of prostitutes within each group.

Data was collected from various information sources, including books, articles, websites, and databases that contain statistical information and documents related to the state of prostitution in these countries. This process involved examining exposure models, policies, laws, and intervention methods.

Results

According to the latest annual UN report on AIDS, a total of 90,000 prostitutes have been identified in Iran. This figure represents a prevalence rate of 0.1%, which is approximately 10 prostitutes per 10,000 people. Out of 161 countries, Iran ranks 114th in terms of the ratio of prostitutes to the population.

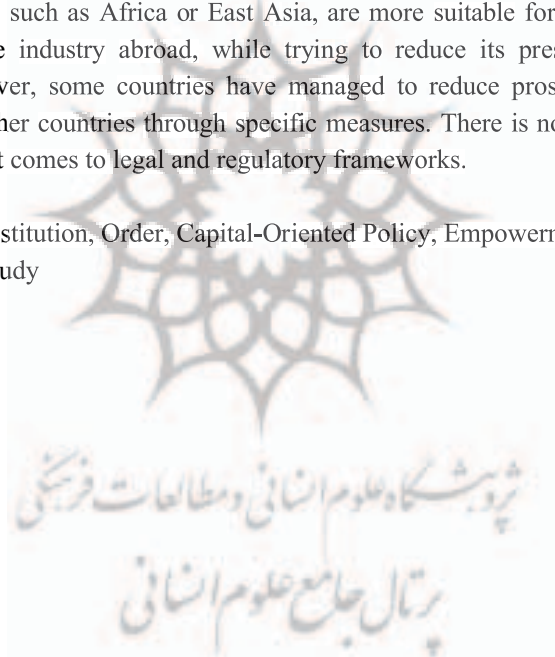
Evidence suggests that the approaches adopted by the Nordic countries vary considerably. Norway, Finland, and Iceland have faced several challenges in adopting the Swedish policy model. Law enforcement often fails to effectively enforce the law. Research has highlighted some negative consequences of the Swedish approach that should be considered by countries seeking to adopt similar policies. These negative effects include increased vulnerability of sex workers and an increase in victims of trafficking. Critics argue that the Swedish government tends to ignore the undesirable consequences of the law.

In Africa, the situation regarding prostitution and legal approaches is very different. While sex work is a common phenomenon, largely driven by widespread poverty, it is also widely criminalized across the continent. This intense criminalization and associated stigma shape interactions between sex workers and their clients, as well as their relationships with family, community members, and social structures such as law enforcement and social services. Legally, prostitution is not completely illegal in India. In fact, India's legal framework places it in the category of countries with limited law. While the act of prostitution itself is not illegal, several related activities—such as pimping, running and managing brothels, child prostitution, pimping, and trafficking—are prohibited. Despite this legal framework, brothels continue to operate illegally in many cities, including Mumbai, Kolkata, Bangalore, and Chennai.

Conclusion

The theoretical model presented in this study is a capital-based model that offers a posteriori and a priori policy solutions based on the nature and requirements of each issue under consideration. For example, in many countries, the approach to prostitution is legal, and governments try to control this phenomenon by legalizing or criminalizing it completely or partially. Some countries take a backward approach and focus on the reform and rehabilitation of those involved in prostitution by increasing their capital, which is considered a more progressive policy. Most societies, especially in the West, have a pathological view of prostitution. As a result, governments, NGOs, and even the general public try to control or eliminate this phenomenon. However, prostitution still exists, and no country has completely eradicated it. In some countries, there is an economic and profit-oriented view that considers the existence of prostitution beneficial for the tourism industry; Of course, these countries, such as Africa or East Asia, are more suitable for sex tourism and are moving the industry abroad, while trying to reduce its presence within the country. However, some countries have managed to reduce prostitution statistics compared to other countries through specific measures. There is no one-size-fits-all solution when it comes to legal and regulatory frameworks.

Keywords: Prostitution, Order, Capital-Oriented Policy, Empowerment, Comparative Study

مطالعه تطبیقی روسپی‌گری و راهکارهای کاهش آن با تأکید بر ایران

داود پرچمی* استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

فاطمه درخشان استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

روسپی‌گری یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی در تمام جوامع است که وجوه مختلفی دارد و عوامل زیادی بر آن تأثیرگذار است. غالباً در حوزه ارائه راهکار تلاش می‌شود که سیاست‌گذاری‌ها جهت رفع و از بین بردن عوامل موجه آن باشد که از محیط و زمینه‌های زیستی و روانی شخص تا ساختارهای کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حقوقی جامعه را در برمی‌گیرد. در این مطالعه با روش تطبیقی و با محوریت نظریه نظم اجتماعی سرمایه‌محور به بررسی تجربیات برخی کشورها (مدل نوردیک، آفریقای جنوبی و هند) که تا حدودی در کنترل این پدیده موفق بوده‌اند، پرداخته و در پی دستیابی راهکارهای کاهش این آسیب هستیم. مؤلفه‌های سرمایه‌محور شامل افزایش سرمایه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی از طریق اصلاح ساختارهای اقتصادی، حقوقی و اجتماعی می‌باشد. تجربه کشورهای منتخب نشان می‌دهد که امروزه در اکثر جوامع به‌ویژه جوامع غربی نگاه آسیب‌شناسانه به روسپی‌گری وجود دارد. بر این اساس دولت‌ها با کمک سازمان‌های غیردولتی و مردمی تلاش دارند که این پدیده را از طریق اعمال سیاست‌های حقوقی، قضائی و توانمندسازی زنان آسیب‌پذیر در حوزه‌های مختلف روانی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به کنترل روسپی‌گری با تمرکز بر کاهش تقاضا پردازند.

واژه‌های کلیدی: روسپی‌گری، نظم، سیاست سرمایه‌محور، توانمندسازی، مطالعه تطبیقی.

طرح مسئله

گسترش آسیب‌های اجتماعی از جمله مسائل اجتماعی مهمی است که امروزه گریبان‌گیر همه کشورها به‌خصوص کشورهای توسعه‌نیافته و در حال گذر از جامعه سنتی به مدرن می‌باشد. وجود آسیب‌های اجتماعی در بخش‌های گوناگون کشور، در نهادهای اجتماعی، خرده نظام‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و در اقشار مختلف در سطوح خرد و میانه و کلان، پیامدهای بسیار زیاد و مهمی در سطح خرد و کلان به‌دنبال داشته و دارد. مهم‌ترین آن تأخیر در توسعه فردی و اجتماعی و بروز بسیاری از ناهنجاری‌های دیگر و تحمیل هزینه‌های گزاف متعدد اداره کشور می‌باشد.

مفاسد اخلاقی و اجتماعی از جمله فحشا یکی از مهم‌ترین ناهنجاری‌های اخلاقی است که به‌واسطه آسیب‌هایی که در سطوح مختلف به جامعه وارد می‌کنند موجب انحطاط جوامع می‌گردند. فحشا که واژه‌ای عربی است عموماً در زبان فارسی با مفاهیمی نظیر روسپی‌گری^۱ و تن‌فروشی شناخته می‌شود. یکی از مهم‌ترین انحرافات که تمام جوامع کم‌وبیش با آن دست به گریبان هستند، پدیده روسپی‌گری است. روسپی‌گری گذشته‌ای طولانی، اما تاریخچه بخشی از این امر به مشکلات جمع‌آوری اطلاعات علمی و قابل‌تعمیم از نمونه‌های مورد مطالعه روسپیان مربوط می‌شود.

تخمین زده می‌شود که ۴۲ میلیون روسپی در سراسر جهان وجود دارد. ۸۰ درصد از جمعیت روسپی‌های جهان را زنان تشکیل می‌دهند و بین ۱۳ تا ۲۵ سال سن دارند. ۹۰ درصد همه روسپی‌ها به یک دلال وابسته هستند. در حالی که این آمار در مورد روسپی‌گری فقط ظاهر می‌شود، اما نشان‌دهنده گسترده‌گی صنعت فروش جنسی در سراسر جهان است. تخمین زده می‌شود که تنها ۱ تا ۲ میلیون روسپی در ایالات متحده وجود دارد. نگاهی به آمار روسپی‌گری مردان نیز نشان می‌دهد که از ۴۰ تا ۴۲ میلیون تن روسپی در جهان، ۸ تا ۸,۴۲ میلیون نفر مرد هستند. این آمار نشان می‌دهد که روسپی‌گری جزو پدیده‌های شایع در جهان است (UNAIDS, 2020).

در سطح ملی آمارها حکایت از افزایش آمار روسپی‌گری و انحرافات اخلاقی در بین زنان در چند دهه اخیر دارد. بر اساس آمار سازمان بهزیستی کشور در سال ۱۳۹۵ قریب به ۲۲۰۰ زن روسپی به منظور بازپروری وارد مراکز این سازمان شده‌اند که حدود ۳۰ درصد آن‌ها افرادی هستند که برای چندمین بار وارد این مراکز می‌شوند (بهزیستی کشور، ۱۳۹۶). هم‌چنین سن ورود زنان به بازار روسپی‌گری از جهات مختلفی واجد اهمیت است. از یکسو میانگین سن شروع می‌تواند نشانه تغییر الگوی تن‌فروشی و احتمالاً شیوع بیشتر آن باشد. این مسئله احتمال وقوع رفتارهای پرخطر را در گروه‌های سنی پایین افزایش می‌دهد. هم‌چنین کشیده شدن دامنه این پدیده به سنین کودکی و نوجوانی نگرانی‌های جدی را در بین طیفی از حاکمان و مدیران جامعه تا علمای علوم اجتماعی و فعالان مدنی حقوق کودکان ایجاد می‌کند.

روسپی‌گری از جمله انحرافات است که سلامت جامعه را به خطر انداخته و بنیان خانواده‌ها را در معرض نابودی قرار می‌دهد. دامنه اثرات مخرب این پدیده‌ها، طیف وسیعی را در برمی‌گیرد که علاوه بر تأثیرات مخرب، بر بنیان خانواده‌ها و عادی جلوه دادن آن، باعث کاهش نرخ ازدواج، افزایش طلاق، شیوع بیماری‌ها و انواع انحرافات اخلاقی در جامعه می‌شود.

با توجه به گسترش انحرافات اجتماعی و فحشا در جوامع، شناخت ریشه و علل این انحرافات می‌تواند در اتخاذ رویکرد و یافتن ابزار مناسب برای مقابله با این پدیده و بالابردن سطح سلامت جامعه مؤثر باشد. از این‌رو تصمیم‌گیری سریع، عقلانی و همه‌جانبه مسئولان امر برای کنترل و ترمیم آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی لازم و شناخت علمی آسیب‌ها و روش‌های پیشگیری و کنترل آن‌ها در این جهت ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. این شرایط طراحی الگویی برای مواجهه با آسیب‌های اجتماعی برای یافتن راه‌حل‌ها و اقدامات مناسب جهت کاهش و رفع آسیب‌ها و مسائل اجتماعی با استفاده از تجارب داخلی و خارجی ضروری می‌سازد. پاسخ به این ضرورت‌ها در آسیب اجتماعی چون فحشا هدفی است که این مطالعه از طریق انجام مطالعه تطبیقی و تجربیات کشورهای دیگر

درصدد پرداختن به آن است. بر این اساس سؤال اصلی تحقیق این است که تجربه سایر کشورها در مواجهه با روسپی‌گری چیست و ناظر به این تجربیات چه راهکارهایی را می‌توان برای کنترل، کاهش و رفع این آسیب‌ها پیشنهاد داد؟

رویکردهای نظری

تعریف روسپی‌گری

در زبان فارسی، روسپی ریشه پهلوی دارد و به معنای زن بدکاره و خودفروش است (معین، ۱۳۸۶). واژه روسپی‌گری در زبان عربی معادل فحشا و روسپی با کلماتی نظیر قحبه، عاهره، مجون، فاجره، فاحشه و... به کار برده می‌شود. بنابراین از نظر لغوی، روسپی‌گری کسب‌وکار یا فعالیت جنسی در ازای دریافت پول است در زبان انگلیسی نیز با کلمات و عباراتی نظیر Prostitute، Whore، Harlot، Hooker و غیره شناخته می‌شود (Merriam-Webster, 2022).

از نظر اجتماعی-فرهنگی، آنتونی گیدنز در کتاب جامعه‌شناسی، فحشا را به‌عنوان برآوردن خواهش‌های جنسی در برابر پول تعریف می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۳: ۲۲۷). روسپی‌گری یک پدیده اجتماعی است که دارای لایه‌های مختلف و همراه با بهره‌کشی جنسی زن، که اقدام به قانونی کردن آن مردان را با این پیام روبه‌رو می‌کند که زنان کالاهای جنسی هستند و روسپی‌گری یکی از سرگرمی‌های بدون ضرر برای مردان است. به همین دلیل در برخی موارد با عنوان سکس تجاری و صنعت نیز به کار رفته، به‌طوری که این صنعت به‌عنوان سومین صنعت سودآور جهان شناخته می‌شود (ریموند، ۱۳۸۷: ۲۶). نقطه اشتراک تمامی تعاریف مربوط به روسپی‌گری تأکید بر اجتماعی بودن این پدیده، نیازمندی اقتصادی فرد روسپی و انجام نوعی مبادله اقتصادی-اجتماعی است که عمدتاً بین زنان به‌عنوان عرضه‌کننده و مردان به‌عنوان مشتری صورت می‌پذیرد. به عبارت دیگر، فحشا عبارت از عرضه خدمات جنسی به فرد دیگر در قبال دریافت پول است. بنابراین در تعاریف مختلف، روسپی غالباً زنی است که برای دریافت پول، خارج از چارچوب ازدواج، بدون وجود روابط عاطفی و احساسی با

دیگری رابطه جنسی برقرار می‌کند. بنابراین از نگاه جامعه‌شناختی میان ازدواج و خودفروشی تفاوت وجود دارد و در ازدواج نوعی مبادله محبت جنسی وجود دارد، هرچند با پاداش اقتصادی همراه باشد (Garrett, 2016).

از رویکرد حقوقی، مؤلفه ثابت در تعریف روسپی‌گری، شکل‌گیری رابطه جنسی در برابر ردوبدل شدن پول است (برهانی، ۱۳۸۸). از این منظر، موافقت زن در خصوص جسم خویش برای نزدیکی جنسی یا سایر رفتارهای جنسی در قبال دریافت پول روسپی‌گری است که این پیشنهاد زن به مرد به‌عنوان یک رفتار مجرمانه شناخته می‌شود. در این تعریف مجرم شناخته شدن، یکی از شروط روسپی‌گری می‌باشد (Martin, 2009: 364).

بنابراین با توجه به تعاریف می‌توان گفت که روسپی، فردی است که خارج از قوانین قانونی و شرعی و به‌عنوان یک شغل، در ازای دریافت پول خدمات جنسی به دیگران ارائه و کسب درآمد می‌کند. در مدل عناصر مهم انواع تعاریف روسپی‌گری ارائه شده است.

روسپی‌گری به اشکال مختلف رخ می‌دهد و از نظر قانونی در کشورهای مختلف و یا حتی در یک کشور خاص از منطقه‌ای به منطقه‌ای دیگر دارای شرایط مختلفی است، از جرم عمدی و غیرعمدی گرفته تا جرائم غیرقانونی و حرفه‌ای. اگرچه روسپی‌گری به‌عنوان یک حرفه قدیمی یکی از ویژگی‌های مشترک همه جوامع در ادوار تاریخی است، اما از نظر محتوا و زمینه اجتماعی و فرهنگی در زمینه روسپی‌گری تفاوت‌هایی وجود دارد؛ تفاوت در سازماندهی اقتصادی، کاربرد هنجارهای سکس و روابط بین کاربرد اقتصادی و هویت، عواملی هستند که مفهوم و ساختار روسپی‌گری را درون هر فضای خاص تاریخی شکل می‌دهند (Alexxander, 2014: 86).

رویکردهای نظری به روسپی‌گری

روسپی‌گری یکی از پدیده‌های اجتماعی با ابعاد مختلف است که واکاوی و مطالعه آن مستلزم پرداختن به رویکردهای مختلف نظری می‌باشد؛ زیرا هر یک از این رویکردها به جوانبی از این پدیده نظر دارد که می‌تواند در بررسی همه‌جانبه آن راهگشا باشد.

گروهی از نظریه‌پردازان شاخه جرم‌شناسی، روسپی‌گری را به‌مانند رفتاری انحرافی در جامعه در نظر گرفته و تحلیل‌های زیست‌شناختی در ارتباط با آن ارائه داده‌اند. در رویکردهای زیست‌شناختی، روسپی‌گری به‌عنوان یک رفتار انحرافی، معلول ویژگی‌های جسمی و فیزیولوژیک زنان و مختصات زنانگی است که بر رفتار آن‌ها تأثیر می‌گذارد (Sotoudeh, 2010: 91). نظریه‌های روان‌شناختی نیز علاوه بر عوامل جسمی، علل روانی مانند اختلال در رشد جنسی-عاطفی (Eastop, 2003: 108)، عدم تعادل عاطفی و اختلال شخصیتی را منشأ روسپی‌گری و راه‌حل آن را رفع و درمان این اختلالات می‌دانند. از این منظر، نبود تعادل عاطفی در بسیاری موارد منجر به فقر فکری و انفصال روحی-جسمی گشته و در نهایت باعث جدایی عناصر عاطفی و جنبه جسمی رفتار جنسی می‌گردد و این رفتار جنسی را برای زنان روسپی به یک حرفه تبدیل می‌کند (Danito, 2004: 72). هم‌چنین افرادی که دچار اختلالات شخصیتی هستند نمی‌توانند خود را با قواعد و هنجارهای اجتماعی تطبیق دهند و سازگار شوند و با رفتار و عملکردشان به جامعه آسیب وارد می‌کنند (Kaynia, 1997).

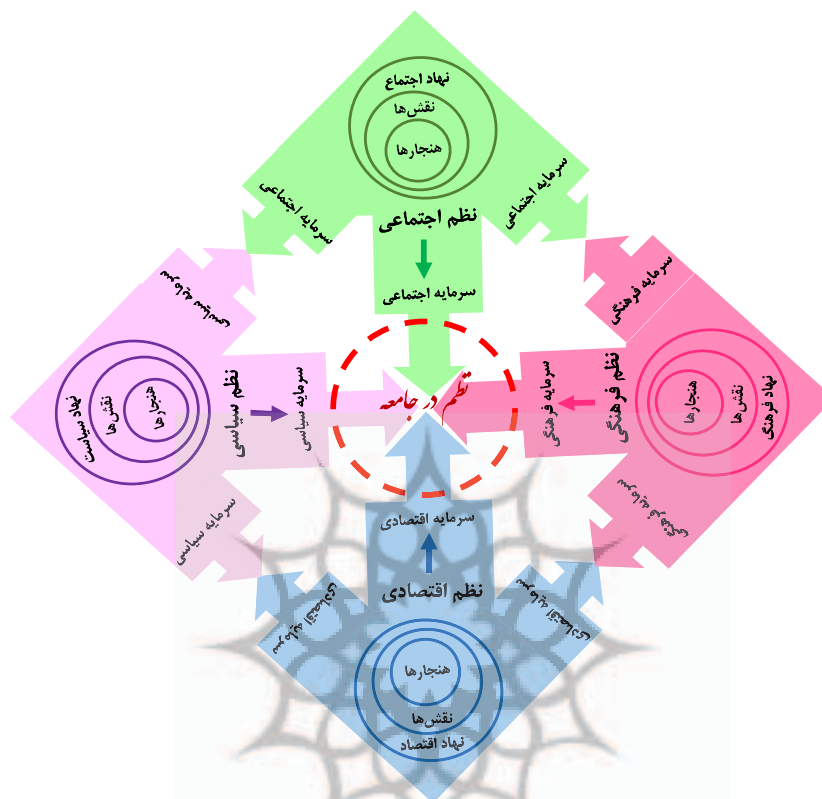
به نظر می‌آید که با وجود تأثیر عوامل زیستی و روانی بر بروز رفتارهای انحرافی، عوامل محیطی، اجتماعی و فرهنگی نقش بسیار مهمی در پدیده روسپی‌گری دارا می‌باشد. از این‌رو در دیدگاه‌های مهم جامعه‌شناختی از قبیل ساختاری-کارکردی، تضاد و کنش متقابل نیز می‌توان به بررسی علل بروز این مسئله اجتماعی پرداخت. بر اساس رویکرد ساختارگرایی کارکردی، مسائل اجتماعی بر اثر اختلال کارکردی نهادهای جامعه و سازماندهی نامناسب آن‌ها ایجاد و اهمیت و اولویت‌بندی آن تابع شیوع و گستردگی عینی آن در جامعه است. به عبارتی بر اساس رویکرد ساختارگرایی کارکردی پارسونز، به هنگام بروز بی‌نظمی اجتماعی، مسائل اجتماعی بروز می‌یابد (Parsons, 1951: 1-9).

پارسونز نظم اجتماعی را ارتباط و هماهنگی و هم‌سویی نهادهای اجتماعی و نهادهای اجتماعی را مجموعه‌ای از نقش‌های مکمل جهت‌دار و نقش‌ها را مجموعه‌ای از انتظارات رفتاری مبتنی بر هنجار که توسط محیط اجتماعی به فردی که دارای یک موقعیت معینی

است القا می‌شود، می‌داند. به عبارت دیگر هنجارها که همان قواعد رفتار اجتماعی هستند دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای برای نقش‌ها می‌باشند و نقش‌ها نیز در شکل‌گیری نهادها بسیار ضروری و اساسی هستند و هماهنگی و هم‌سویی و ارتباط و کارکردی بودن نهادها برای نظم اجتماعی ضروری است (Parchami, 2009: 60). نقش‌ها در درون خود انباشتی از انواع سرمایه‌ها را داشته و متناسب با اهمیت و چگونگی ایفای آن‌ها و تبادل سرمایه‌ها بین نهادها موجب تعادل کارکردی خود و تسهیل کارکردی سایر نهادها می‌شوند.

تعادل کارکردی، تولید و توزیع اندازه‌ای از سرمایه خاص آن نهاد و مصرف سرمایه نهادهای دیگر است که بتواند نیازهای کنشگران را ارضاء نموده و نظم کارکردی را بر نهادهای جامعه حاکم و دستیابی به اهداف جامعه را محقق نماید. نهادها زمانی تعادل و نظم کارکردی و یا توان پاسخگویی به نیازها را دارند که عاملان آن‌ها در نقش‌های خود سرمایه‌های بیشتری را مصرف، مبادله و تولید نمایند. هرگاه مبادله و تولید سرمایه‌ها در نقش‌های مربوط به نهادها با اختلال روبرو و کمتر شود، با بی‌نظمی و در نتیجه مسائل مختلف اجتماعی مرتبط با نهادهای مختلف مواجه خواهیم شد. هر آسیب و مسئله اجتماعی ناشی از اختلال کارکردی یک یا چند جز یا نهاد از نظام اجتماعی است (Parchami, 2009: 80-81). در مدل صفحه بعد، تئوری نظم اجتماعی سرمایه‌محور ترسیم شده است:

از این رو می‌توان نظم در جامعه را به ظرفیت تولید، توزیع، مصرف و مبادله انواع سرمایه‌ها تقلیل داده و آن را بستر توسعه و پیشرفت در نظر بگیریم. هرگونه اختلال در این روابط می‌تواند باعث تولید انواع مسائل اجتماعی گردد (Parchami and Derakhshan, 2018).

مدل ۱- خرده نظام‌های اجتماعی و تولید سرمایه‌ها و نظم اجتماعی

مرتن از نظریه پردازان مهم کارکردگرایی معتقد است که همه اجزا و پدیده‌ها دارای کارکرد برای نظام اجتماعی نیستند. وی از مفهوم «کثر کارکرد» برای تبیین پیامدهای مخرب برخی پدیده‌ها استفاده کرد. از نظر وی همچنان که ساختارها یا نهادها می‌توانند به حفظ بخش‌های دیگر نظام اجتماعی کمک کنند، می‌توانند برای آن‌ها پیامد منفی داشته باشند. یک پدیده در عین اینکه ممکن است کثر کارکرد داشته باشد، می‌تواند تداوم یابد (Ritzer, 2002:146). بنابراین می‌توان گفت که روسپی گری به عنوان یک مسئله اجتماعی حاصل کثر کارکردی نظام اجتماعی است (Cuff and etal.,2008).

در ذیل رویکرد تضاد که نظریه پردازان مارکسیسم و نومارکسیسم قرار دارند، جرم حاصل استثمار و تعدی طبقات بالای جامعه به طبقات پایین است. مارکس بیان می کند که استثمار سرمایه داری موجبات شکاف طبقاتی را فراهم کرده و نابرابری اقتصادی در قالب طبقه دارای ابزار تولید و طبقه کارگر شرایط ارتکاب به جرم را در افراد طبقات پایین برمی انگیزاند (Bittle et al., 2018). بر اساس نظریه تضاد، روسپی گری نشان دهنده نابرابری اقتصادی در جامعه است. بسیاری از زنان فقیر به دلیل بی پولی خود ناچار به تن فروشی می شوند (Staiger, 2022). به باور بسیاری فقر و مسائل اقتصادی اولین نیروی محرکه زنان روسپی است. فقر نه به طور مستقیم اما عامل آسیب پذیری افراد به ویژه زنان است. بنابراین به دلیل محدودیت های اقتصادی برخی زنان جهت مقاومت در برابر چنین مسئله ای به فحشا روی می آورند (Raphael, 2015).

در نظریه کنش متقابل اجتماعی شکل گیری تصور از خود به عنوان فردی بزهکار یا مجرم، جامعه و نهادها و سازمان های رسمی نقشی اساسی دارند. ساترلند معتقد است رفتار مجرمانه در شرایط انتقال فرهنگی در اثر تماس و هم نشینی با الگوهای انحرافی آموخته می شود. هر چه تماس افراد با چنین محیط هایی زودتر آغاز شود (سن افراد)، تکرار تماس به دفعات بیش تر باشد (فراوانی معاشرت)، ارتباط نزدیک تر و عمیق تر باشد (عمق معاشرت) و مدت زمان معاشرت طولانی تر باشد، احتمال اینکه فرد در نهایت به یک بزهکار تبدیل شود، بیش تر است (Vander Zanden, 1995: 140-141). بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی، افراد روسپی به خاطر ارتباط و هم نشینی با محیط و افراد کجرو به این مسیر گرایش پیدا کرده اند (Weld and et al., 2016). طبق نظریه برجسب زنی (Robbington and Weinberg, 2016: 147) زمانی که فردی تحت شرایطی برجسب روسپی دریافت کند، بعد از آن به عنوان یک روسپی رفتار خواهد کرد. در نتیجه تمایل دارد با افرادی تعامل داشته باشد که مانند او برجسب خورده اند. تا جایی که این انگ خوردن روی افکار، نگرش و انتظارات افراد از محیط و دیگران تأثیر می گذارد. نتیجه این فرایند شرایطی است که فرد برجسب خورده به طور خودجوش و خودکار تلاش می کند رفتاری را بروز دهد و سبک زندگی که فکر می کند از او انتظار دارند، انتخاب کند (Igbo, 2002).

از آنجا که روسپی‌گری از موضوعات مرتبط با زنان است، به همین دلیل به عنوان موضوعی مهم در نظریات و تبیین‌های فمینیستی نیز مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به تنوع این نظریات، موضوعات متنوعی هم در این نظریات مورد بررسی و توجه قرار گرفته است. این نظریات را می‌توان بر اساس دیدگاه موافق یا حامی و دیدگاه انتقادی یا مخالف فحشا دسته‌بندی کرد. فمینیست‌های ضد فحشا که شامل رویکردهای رادیکال و مارکسیست می‌شوند، معتقدند که روسپی‌گری نوعی استثمار زنان و سلطه مردان بر زنان و عملی است که نتیجه نظم اجتماعی مردسالار موجود است. در مقابل فمینیست‌های طرفدار روسپی‌گری که شامل فمینیست‌های وجودگرا و لیبرال می‌شوند، معتقدند که روسپی‌گری و سایر اشکال کار جنسی می‌تواند انتخاب‌های معتبری برای زنان و مردانی باشد که به آن اشتغال دارند. در این دیدگاه، روسپی‌گری باید از روسپی‌گری اجباری متمایز شود و فمینیست‌ها باید از فعالیت کارگران جنسی در برابر سوءاستفاده از سوی صنعت جنسی و سیستم قانونی حمایت کنند (O'Neill, 2013: 14-16). با این وجود هدف اصلی نظریات فمینیستی به‌طور کلی، در جهت برقراری حقوق مساوی زنان و مردان و آزادی زنان از محدودیت‌های ساخته‌شده به‌دست مردان است. بر این اساس اکثر نظریات فمینیستی در حیطه جرم‌شناسی، در انتقاد و مقابله با نادیده گرفته شدن زنان در قوانین و عدالت کیفری به وجود آمده است. نیومن و وایت در کتاب «قدرت و سیاست عمومی زنان» (۲۰۱۲)، استدلال می‌کنند که دیدگاه‌های فمینیستی در مورد روسپی‌گری در سه مؤلفه اصلی توافق دارند:

- ۱) آن‌ها سیاست قانونی فعلی را محکوم می‌کنند که تحریم‌های کیفری علیه زنانی را که در ازای پول پیشنهاد رابطه جنسی می‌کنند را محکوم می‌کند؛
- ۲) آن‌ها موافقت می‌کنند که رضایت یک شرط لازم برای رابطه جنسی است، چه به صورت تجاری و چه غیرتجاری؛

و ۳) همه فمینیست‌ها به این موضوع واقف‌اند که کارگران جنسی تجاری در شرایط اجبار اقتصادی هستند و اغلب قربانی خشونت، برای رفع این مسائل کار اندکی انجام می‌شود.

آن‌ها در ادامه به شناسایی سه دیدگاه اصلی فمینیستی در مورد موضوع تن‌فروشی می‌پردازند. دیدگاه کار جنسی^۱، دیدگاه لغو^۲ و دیدگاه قانون‌شکنی^۳. دیدگاه کار جنسی معتقد است که روسپی‌گری یک شکل قانونی کار برای زنانی است که با انتخاب مشاغل بد دیگر روبرو هستند، بنابراین زنان باید حق داشته باشند در تجارت جنسی بدون پیگرد قانونی یا ترس از آن کار کنند. دیدگاه کار جنسی هم‌چنین استدلال می‌کند که دولت‌ها باید قوانینی را که فحشا داوطلبانه را جرم‌انگاری می‌کند حذف کنند. دیدگاه کار جنسی تأکید می‌کند که این اجازه می‌دهد که روسپی‌گری توسط دولت‌ها و قوانین تجاری تنظیم شود، از کارگران تجارت جنسی محافظت شود و توانایی تعقیب افرادی که به آنها آسیب می‌رسانند را بهبود بخشد. دیدگاه لغو فحشا معتقد است که دولت‌ها باید در جهت حذف فحشا تلاش کنند. دیدگاه قانون‌شکن، نیز کار در تجارت جنسی را به‌عنوان "سنگ بنایی برای یک شغل بهتر یا بیان آزادی جنسی" می‌بیند (Newman & White, 2012).

رویکردهای سیاستی به روسپی‌گری

در جوامع معاصر روسپی‌گری به‌عنوان یک پدیده اجتماعی را نمی‌توان جدای از تلاش اداره‌کنندگان جامعه برای منع، مهار یا تنظیم آن دانست. روسپی‌گری به اشکال مختلف ظهور پیدا کرده است، در خیابان، در فضای مجازی و در محیط‌های مختلف نتیجه عوامل مشترک اجتماعی-اقتصادی، مداخله دولت‌ها و واکنش‌های اجتماعی است (Wagenaar, 2017: 6). موازی با رویکردهای نظری که وجود دارد، در عمل در ارتباط با پدیده روسپی‌گری و در مواجهه با آن در سطح جهان نگرش‌ها و رویکردهای مختلفی وجود دارد. در سطح ملی نیز دولت‌ها، رویکردها و مبتنی بر آن سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و قوانین متفاوتی را در ارتباط با روسپی‌گری اتخاذ می‌کنند. بر این اساس می‌توان گفت، امروزه سه رویه قانونی در قبال پدیده روسپی‌گری در دنیا وجود دارد:

-
1. Sex Work Perspective
 2. Abolitionist Perspective
 3. Outlaw Perspective

- جرم‌انگاری یا ممنوعیت کامل: در این نظام قانونی، تمام اشخاص مرتبط با عمل روسپی‌گری مجرم می‌باشند، اما تاکنون این نظام قانونی نتوانسته است روسپی‌گری را از میان بردارد و یا حتی آن را کاهش دهد. ایالات متحده آمریکا بر اساس این نظام عمل می‌نماید.

- جرم‌انگاری توأم با تساهل در عملکرد پلیس و دستگاه قضائی یا نظام بینابینی: در این نظام، روسپی‌گری جرم نیست اما تبلیغ و عرضه کردن خود، جرم می‌باشد و زنان روسپی از هر نوع حمایت، تأمین اجتماعی و حتی بیمه درمانی محروم می‌باشند. کشور فرانسه از این نظام پیروی می‌کند. البته بیشتر کشورهای دنیا با تفاوت‌های نسبی در این گروه قرار می‌گیرند.

- جرم‌زدایی یا آزادی کامل: در این نظام روسپی‌گری به مثابه یک شغل به رسمیت شناخته شده است. کشور آلمان بر اساس این نظام عمل می‌نماید (Morris, 2002).

در دسته‌بندی جزئی‌تری که از سوی سازمان‌های غیردولتی، دانشگاهیان و ادارات دولتی عنوان شده، اغلب رویکردهای قانونی به فحشا را در ۵ دسته جای می‌دهند:

۱. جرم‌زدایی^۱: در این رویکرد از همه کارهای جنسی مجازات کیفری حذف شده است. در اکثر کشورها ارائه خدمات رضایت‌بخش جنسی همراه با دریافت پول و کالا به عنوان یک کار جنسی جرم‌انگاری شده است. حذف تعقیب کیفری برای کارگران جنسی، محیطی امن‌تر و سالم‌تری ایجاد می‌کند و به آن‌ها اجازه می‌دهد با طرد اجتماعی و انگ کمتری زندگی کنند، مانند کشور نیوزیلند.

۲. قانونی شدن^۲: در این رویکرد فحشا ممنوع نیست و قوانینی برای کنترل و تنظیم آن به وجود می‌آید. میزان و نوع کنترل از کشوری به کشور دیگر متفاوت است و ممکن است که این اقدام توسط مجوزهای کار، مجوزها یا مناطق محدود و مشخص شده تنظیم شود. در کشور هند چنین رویکردی وجود دارد.

1. Decriminalization
2. Legalization

۳. مخالف با بردگی (لغویلی):^۱ در این رویکرد فحشا به خودی خود قانونی است، اما دخالت شخص ثالث در این حوزه به طور کلی ممنوع است. درخواست فحشا نیز اغلب ممنوع است. در این مدل قانون مدلی برای جلوگیری از تأثیر فحشا طراحی شده اما کار یک روسپی به عنوان یک منبع کسب درآمد مورد تأیید و حفظ می شود. نمونه کشوری که این سیستم در آن برقرار است انگلستان است.

۴. نولغوبلایان:^۲ این رویکرد معتقد است که هیچ انتخاب آزادانه ای برای افرادی که وارد روسپی گری می شوند وجود ندارد، فحشا فروش و مصرف بدن انسان و این کار نقض حقوق بشر است. در حالی که روسپی ها خودشان مرتکب جرم نمی شوند، مشتریان و هرگونه دخالت شخص ثالث جرم انگاری می شود. به عنوان مثال در سوئد چنین مدلی وجود دارد که «مدل سوئدی» یا «مدل نوردیک» نامیده می شود.

۵. ممنوعیت گرایی:^۳ در این رویکرد تمام جنبه های فحشا جرم انگاری شده است. اغلب تجارت جنسی به عنوان نقض حیثیت انسانی، اعتقادات اخلاقی یا مذهبی تلقی می شود. به عنوان مثال در کشور روسیه چنین رویکردی وجود دارد (Barnett & Casavant, 2014).

اغلب دولت ها برای جلوگیری از پیامدهای اجتماعی و هزینه های تحمیل شده به جامعه در پی روسپی گری، تلاش می کنند که رویکردهای اصلاحی به این موضوع اتخاذ کرده و از برنامه های مداخله جویانه استفاده می کنند. تمرکز این رویکرد افراد آسیب دیده و در معرض آسیب پدیده روسپی گری است که عموماً شامل زنان می شود. اقدامات اصلاحی در سه سطح صورت می گیرد: (۱) پیشگیری؛ (۲) اصلاح؛ (۳) توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی زنان روسپی.

سطح پیشگیری، عموماً با هدف پیشگیری، از طریق آگاهی بخشی، اطلاع رسانی و آموزش به کودکان، نوجوانان، جوانان و زنان آسیب پذیر و سرپرست خانوار به طور کلی و

1. Abolitionism
2. Neo-abolitionism
3. Prohibitionism

به‌طور خاص در مناطق و محلات آسیب‌خیز شهری تلاش می‌شود که افراد آسیب‌پذیر جذب پدیده روسپی‌گری نشوند. این روش ممکن است گام سریعی برای اصلاح نباشد، اما این روش به تدریج می‌تواند از طریق تغییر در دوره‌ها و نسل‌ها مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی و ملی، به‌عنوان پله‌ای برای زنان در جهت آگاهی‌سازی آنان مثر ثمر باشد (Khanza, et al., 2015: 6).

در سطح دوم، تمرکز بر اصلاح افرادی است که درگیر این مسئله هستند و این کار از طریق مراکز بازپروری صورت می‌گیرد. مراکز بازپروری مکان‌هایی هستند که معمولاً زنان محکوم به فحشا از نظر قانونی در دادگاه‌ها به آنجا منتقل می‌شوند. این مراکز خانه‌های ویژه‌ای هستند که کارکنان ماهر و فعالیت‌های برنامه‌ای متناسب با نیازهای توانبخشی زنان را ارائه می‌دهند. نسبت زنان روسپی به کارکنان باید امکان توسعه روابط نزدیک بین کارکنان و آن‌ها را در مراکز بازپروری فراهم کند و کارکنان باید آموزش ببینند تا روابطی را با این زنان ایجاد کنند که عزت‌نفس آن‌ها را تقویت کند و پذیرش ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای بهنجار را تسهیل کند. کارکنان باید با سوابق هر یک از زنان آشنا باشند و بر این اساس با آن‌ها ارتباط برقرار کنند. فعالیت‌های نهادی باید استقلال را در یک ساختار هنجاری تشویق کند. در مراکز یک‌سری از فعالیت‌ها و اقدامات در اولویت قرار دارد که شامل آموزش، آموزش شغلی، خانه‌داری، آموزش و مشاوره در مورد رابطه جنسی و ازدواج، سلامت جسمی و روانی و آماده‌سازی برای زندگی در جامعه از طریق برنامه‌های از پیش معین و مراقبت‌های بعدی. معمولاً در این مراکز روش‌های اصلاحی مدام در حال آزمایش است تا میزان تأثیرپذیری آن بر روی زنان سنجیده شود و اگر رویکردهای فعلی تأثیر موردنظر خود را نداشته باشند، برنامه‌های درمانی اصلاح می‌شوند (Moore et al., 2014: 3).

سطح آخر توانمندسازی است که می‌تواند مهم‌ترین سطح این اقدامات باشد، هرچند که در سطوح دیگر همه اقدامات با هدف توانمندسازی صورت می‌گیرد. توانمندسازی بیش از آن که اقدامی باشد که صرفاً زنان را توانمند در حوزه تخصصی کند، فرایندی است

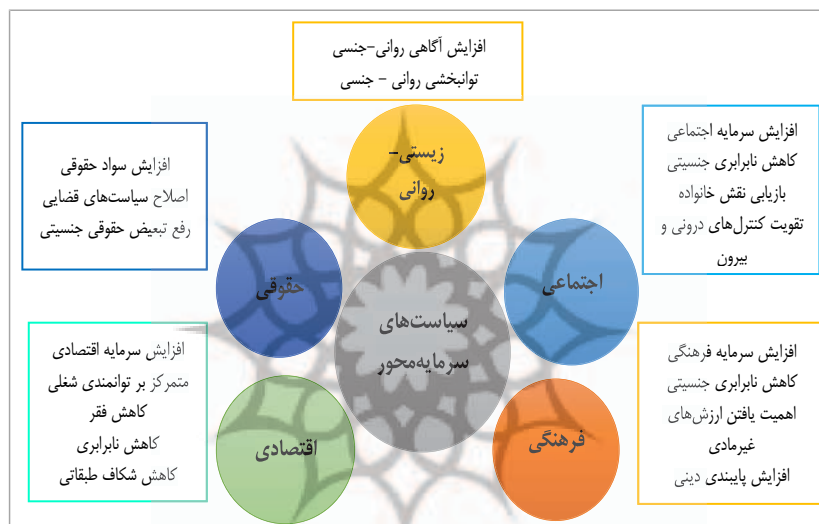
که از طریق آن زنان با محیط و شرایط اجتماعی و در کل با جامعه هماهنگ و خود را با آن انطباق می‌دهند. این هدف نیازمند درک از شرایط اجتماعی توسط افراد، ایجاد همبستگی و حس امید از طریق تبدیل افراد به بخشی از یک جمع، بدین معنا که زنان روسپی خود را بخشی از اجتماع دانسته و خود را با ارزش‌ها و هنجارهای جمعی تطبیق دهند. این عمل مستلزم افزایش هم‌زمان سرمایه فرهنگی و اجتماعی آنان است که از پیش‌شرط‌های آن کسب سلامت روانی و جسمی است و در مراحل بعدی با آموزش‌های حرفه‌ای و شغلی سرمایه اقتصادی آنان نیز افزایش می‌یابد (Huschke, 2019: 2).

جمع‌بندی نظری

با مرور و جمع‌بندی نظریه‌ها و رویکردهای مختلف نظری که به تبیین مسئله روسپی‌گری می‌پردازند و مرور و بررسی همه عوامل، می‌توان گفت با توجه به نظریه نظم اجتماعی سرمایه‌محور هر یک از عوامل مورد بررسی در سطوح مختلف خرد، میانه و کلان به ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حقوقی نظام اجتماعی و هم در درون نهادهای اجتماعی جای می‌گیرد. بر اساس نظریه نظم اجتماعی مبتنی بر سرمایه‌ها در هر یک از خرده نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی نهادهای مختلفی وجود دارد که اختلال کارکردی در هر یک از خرده نظام‌ها بر آن‌ها تأثیرگذار خواهد بود و آسیب و مسائل اجتماعی مرتبط با هر نهاد را به وجود خواهد آورد. مانند نهاد خانواده، آموزش، فرهنگ، رسانه و سیاست.

از این منظر آسیب‌های اجتماعی از جمله روسپی‌گری حاصل اختلال کارکردی هر یک از خرده نظام‌های درون نظام اجتماعی می‌باشد. بدین معنا که نهادهای اجتماعی کارکردهای خود را به درستی انجام نداده و در نهایت سرمایه‌های لازم فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و غیره نیز ایجاد نمی‌شود. اختلال در فرایند جامعه‌پذیری از طریق نهادهای مهمی نظیر خانواده، آموزش و پرورش و رسانه بر کاهش انواع سرمایه‌ها به ویژه سرمایه‌های فرهنگی افراد تأثیرگذار است. از سویی اختلال‌های کارکردی از سوی نهادها منجر به عدم

ارضای نیازهای اعضای جامعه شده و در حوزه‌های مختلف آن‌ها را با مسائلی مختلفی روبرو کند. ضعف در سیاست‌گذاری‌ها در حوزه خانواده، زنان و انحرافات اجتماعی نظیر روسپی‌گری بستری است برای بروز موارد بیشتری از این نوع انحرافات و زمینه‌ساز انحرافات جدید. کاهش سرمایه اقتصادی افراد که حاصل اختلال کارکردی در نهاد اقتصاد و سیاست است و منجر به بروز نابرابری در توزیع منابع و ثروت در جامعه شده و زمینه‌ساز بیکاری، فقر و انواع مشکلات اقتصادی علل مهمی در به‌وجود آمدن انحرافات اجتماعی.

مدل ۲- حوزه‌های راهکارهای سیاستی در کاهش روسپی‌گری

از سویی ضعف در نظام فرهنگی جامعه که در انتقال ارزش‌ها و هنجارهای متناسب با جامعه و ذخایر فرهنگی آن ناتوان است و به‌جای نگهداشت ارزش‌های معنوی مروج ارزش‌های مادی است می‌تواند در کنار اختلال در نهاد اقتصاد، عامل مهمی در تمایل و گرایش افراد متعلق به طبقات پایین و هم حتی افراد متعلق به طبقات متوسط، به دلیل زیاده‌خواهی‌ها و تمایل به مصرف بیش‌ازحد، به سمت انحرافات اجتماعی سوق دهد و یا شیرازه خانواده را سست کند. در مدل ذیل به‌صورت نمادین مؤلفه‌های مربوط به رویکرد نظم سرمایه‌محور در ارائه راهکارهای سیاستی برای روسپی‌گری ترسیم شده است.

روش تحقیق

در مطالعه حاضر جهت استفاده از تجربیات کشورهای دیگر در دستیابی به الگوی مواجهه و مداخله برای کاهش مسئله روسپی‌گری از روش تحقیق تطبیقی یا مقایسه‌ای است استفاده شده است. تحلیل تطبیقی به معنای توصیف و تبیین مشابهت‌ها و تفاوت‌های شرایط یا پیامدها در بین واحدهای اجتماعی بزرگ‌مقیاس و کلان مانند مناطق، ملت‌ها، جوامع و فرهنگ‌هاست (Smelser, 2003: 645). در این مطالعه جهت بررسی مقایسه‌ای کشورها از روش تحلیل ثانویه و تحلیل اسناد استفاده شده است. در مورد فحشا از داده‌های آخرین گزارش سالانه سازمان ملل درباره ایدز که در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸ در ۱۶۱ کشور از میزان روسپی‌ها موجود بود، استفاده شده است.

بر اساس این داده‌ها و هم‌چنین بر اساس نقشه جهانی مواجهه قانونی کشورها با پدیده روسپی‌گری، کشورها به سه گروه اصلی کشورهای غیرقانونی، قانونی و قانونی محدود دسته‌بندی شدند. با توجه به میانگین تعداد روسپی‌ها و میزان شیوع روسپی‌گری در گروه کشورها، کشورهایی که روسپی‌گری در آنها شیوع کمتری دارد برای مقایسه انتخاب شدند. میانگین‌ها نشان می‌دهد که کشورهایی که دارای مواجهه قانونی محدود هستند، به نسبت دارای میزان شیوه کمتری نسبت به کشورهای دیگر دارند.

لازم به ذکر است که به دلیل محدودیت در دسترسی به اطلاعات چنین موضوعاتی، کشورهایی موردبررسی قرار گرفتند که داده‌ها و اطلاعات آن‌ها قابل‌دسترس بود. کشورهای انتخاب‌شده عبارت‌اند از: کشورهایی که در آن‌ها مدل نوردیک در مواجهه با روسپی‌گری پیاده می‌شود، شامل سوئد، ایرلند و نروژ؛ مدل توانبخشی آفریقا به‌ویژه آفریقای جنوبی؛ و مدل توانبخشی در هند.

جمع‌آوری داده‌ها از منابع اطلاعاتی نظیر کتاب‌ها، مقالات، سایت‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی که دارای اطلاعات آماری و اسناد مربوط به وضعیت روسپی‌گری در این کشورها، مدل‌های مواجهه، سیاست‌ها، قوانین و روش‌های مداخله بوده‌اند، انجام شده است. برخی از این پایگاه‌ها عبارت‌اند از: سازمان ملل (UNAIDS)، سازمان تبادل اطلاعات

نوجوانان (JJIE)، سازمان کنفرانس اسلامی (OIC)، پایگاه اطلاعاتی سازمان سی‌آی‌ای، سایت وزارت دادگستری کشورها، سایت دولت‌ها، شبکه جهانی پروژه‌های کارگران جنسی، پایگاه اطلاعاتی اتحادیه اروپا و... در ایران نیز از پایگاه‌های اطلاعاتی، سایت مراکز و سازمان‌های پژوهشی نظیر مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، سازمان بهزیستی کشور، قوانین و اسناد بالادستی نظیر قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی، برنامه‌های توسعه و دیگر اسناد و پایگاه‌های معتبر استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

روspi‌گری در ایران

طبق آخرین گزارش سالانه سازمان ملل درباره ایدز در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸، در کل ۹۰ هزار روسپی در ایران شناسایی شده است. این تعداد نسبت به جمعیت، ۰٫۱ است. بدین معنا که به ازای هر ده هزار نفر تنها ۱۰ روسپی وجود دارد. طبق این گزارش از میان ۱۶۱ کشور که دارای آمار روسپی‌گری هستند، رتبه ایران در نسبت روسپیان به جمعیت، ۱۱۴ می‌باشد. تعداد زنان خیابانی دستگیر شده که به مراجع قضایی و یا بهزیستی ارجاع شده‌اند ۲۱۹۴ نفر می‌باشد که حدود ۳۰ درصد آن‌ها افرادی هستند که برای چندمین بار وارد این مرکز می‌شوند. آمار متوسط سن فحشا از ۲۸ سال به زیر ۲۰ سال رسیده و در حال حاضر حداقل این سن تا ۱۳ سالگی پایین آمده یعنی در میان نوجوانان به‌طور روزافزونی گسترش یافته است (بهزیستی کشور، ۱۳۹۶).

در نظام حقوقی و قانون مجازات اسلامی عمده مواد مربوطه تحت عناوین «زنا»، «جرائم ضد عفت و اخلاق عمومی» و «قوادی» مورد توجه قرار گرفته است. فصل اول بخش دوم از کتاب دوم حدود در قانون مجازات اسلامی به مسائل مربوط به زنا می‌باشد که از مواد ۲۲۲ تا ۲۳۲ به تعریف زنا، چگونگی اثبات، اقسام حد و کیفیت اجرای حد پرداخته است. چون رابطه زنا با روسپی‌گری، «عموم و خصوص من وجه» است، یعنی در

برخی مواقع زنا محقق می‌شود، اما روسپی‌گری محقق نمی‌شود یا عکس آن یعنی روسپی‌گری محقق می‌گردد، اما زنا محقق نمی‌شود لذا نمی‌توان این قوانین را مشخصاً به‌عنوان قوانین مربوط به روسپی‌گری در نظر گرفت (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۹۲).

به‌طور کلی در ایران برنامه بازپروری با عنوان برنامه زنان آسیب‌دیده اجتماعی است که شامل زنان معتاد، خیابانی، دختران فراری، کارتن‌خواب و غیره است، تدوین و ارائه شده است. یعنی به‌طور اختصاصی برنامه‌ای برای زنان روسپی یا با این عنوان طراحی و تدوین نشده و این زنان در قالب زنان آسیب‌دیده اجتماعی شناخته و سازمان بهزیستی متولی این برنامه‌ها بوده است. سال ۱۳۵۹ وظیفه حمایت و بازپروری زنان و دختران آسیب‌دیده جهت اصلاح، بازتوانی و بازگشت مجدد به زندگی سالم فردی و اجتماعی، قانوناً به عهده سازمان بهزیستی کشور نهاده شد و به دنبال آن اداره‌ای به نام اداره سرپرستی و ارشاد در این سازمان تشکیل شد که بعدها به دفتر امور آسیب‌دیدگان اجتماعی تغییر نام یافت. این دفتر تا سال ۱۳۷۷ تنها با وجود چهار مرکز در کشور، سه مرکز در تهران و یک مرکز در مشهد، انجام وظیفه می‌نمود. در سال ۱۳۷۸ با هدف ارتقای کمی و کیفی مراکز اقدام به تدوین دستورالعمل اجرایی حمایت و بازپروری دختران و زنان آسیب‌دیده اجتماعی نمود که در نتیجه در استان‌های خوزستان، زنجان، فارس، کرمان، گلستان، لرستان، هرمزگان و همدان نیز مراکزی با ظرفیت ۳۰ نفر راه‌اندازی گردید. استان‌های مذکور موظف بودند مددجویان استان‌های هم‌جوار را نیز که فاقد مراکز بازپروری بوده نیز تحت پوشش قرار دهند؛ این مراکز زمینه‌های بازگشت به زندگی سالم از طریق پیوند مجدد با خانواده، آموزش و ایجاد اشتغال و کسب درآمد مشروع، ازدواج و تشکیل خانواده فراهم آورده و در تأمین حداقل نیازهای اقتصادی و حل مسائل و مشکلات یاری می‌نماید. هدف کلی این برنامه، کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی زنان و دختران آسیب‌دیده بود که اهداف اختصاصی زیر مدنظر طراحان بوده است:

- ایجاد امکانات و تسهیلات لازم به‌منظور بازپروری و بازتوانی روانی، اجتماعی زنان

و دختران در معرض آسیب اجتماعی حاد و آسیب‌دیده اجتماعی؛

- جلوگیری از گسترش مجدد آسیب‌های اجتماعی و بدآموزی مراجعان در یک مکان. جامعه هدف این طرح همان‌طور که اشاره گردید، زنان و دختران آسیب‌دیده اجتماعی می‌باشند و فرایند اجرایی کار به نحو ذیل است:

- (۱) ارجاع خدمت‌گیرنده از مراکز مداخله در بحران‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی به مرکز بازپروری زنان و دختران آسیب‌دیده اجتماعی؛
- (۲) تشکیل پرونده جهت درج وضعیت روانی- جسمانی، خانوادگی و اجتماعی مددجویان خدمت‌گیرنده در پرونده؛

(۳) ارائه خدمات تخصصی مددکاری اجتماعی؛

(۴) ارائه خدمات تخصصی روان‌شناسی؛

(۵) ارائه خدمات پزشکی و روان‌پزشکی در صورت لزوم؛

(۶) ارائه خدمات حقوقی در صورت لزوم.

در واقع، خدمت‌گیرنده از مراکز مداخله در بحران‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی به مراکز بازپروری ارجاع می‌شود و پس از تعیین وضعیت سلامت روانی- جسمانی ارائه خدمات تخصصی مددکاری اجتماعی، روان‌شناسی، پزشکی و روان‌پزشکی و نهایتاً ارائه خدمات حقوقی در صورت لزوم ارائه می‌شود (سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۹۹).

هم‌چنین طرح خانه‌های عفاف در ایران به یکی از موضوعات بحث‌برانگیز اجتماعی در دهه‌های اخیر مطرح شد. این طرح برای اولین بار در دهه ۱۳۷۰ به‌طور رسمی با هدف مدیریت آسیب‌های اجتماعی و مسائل مرتبط با روابط غیررسمی یا نامشروع مطرح شد. این پیشنهاد با هدف ارائه فضایی قانونی و شرعی برای افرادی که امکان ازدواج دائم ندارند یا در شرایط خاصی قرار دارند، پیشنهاد گردید. این ایده پاسخی به چالش‌های اجتماعی نظیر افزایش روابط خارج از چارچوب ازدواج، کاهش سن روابط جنسی، و نگرانی از گسترش بیماری‌های مقاربتی بود. با این‌که پیشنهاد خانه‌های عفاف بر اساس برخی دیدگاه‌های فقهی و شرعی مطرح شد که معتقد بودند ازدواج موقت می‌تواند جایگزینی برای روابط غیرشرعی باشد. اما این طرح از سوی برخی روحانیون و کارشناسان فرهنگی با

مخالفت‌های جدی روبرو شد، زیرا آن را تشویق به روابط کوتاه‌مدت و حتی ترویج نوعی بی‌بندوباری می‌دانستند (خبرگزاری ایسنا، ۱۳۸۱).

در دهه ۱۳۸۰، موضوع خانه‌های عفاف بار دیگر در رسانه‌ها و محافل اجتماعی مطرح شد و باعث ایجاد بحث‌های گسترده‌ای در جامعه شد. برخی از نهادهای مرتبط با امور خانواده و جوانان، این طرح را به‌عنوان راهکاری برای کاهش معضلات اجتماعی پیشنهاد دادند. اما واکنش‌ها به این موضوع بسیار متفاوت بود. بخشی از جامعه با استناد به مسائل اخلاقی و فرهنگی، این طرح را رد کردند و آن را برخلاف ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی دانستند (شورای فرهنگ عمومی، ۱۳۸۴).

با وجود مطرح‌شدن ایده‌های مختلف، طرح خانه‌های عفاف هیچ‌گاه به مرحله اجرا نرسید. دلایلی همچون مخالفت‌های اجتماعی، نبود اجماع بین نهادهای تصمیم‌گیرنده، و چالش‌های عملی در اجرایی کردن این طرح باعث شد که این موضوع به حاشیه رانده شود. اگرچه خانه‌های عفاف به‌طور رسمی ایجاد نشدند، اما طرح این ایده نشان‌دهنده تلاش برای یافتن راهکارهایی در مواجهه با مسائل اجتماعی و فرهنگی جامعه بود.

تجربه کشورهای منتخب

کاهش تقاضا در مدل نوردیک^۱

رویکرد مدل نوردیک به فحشا، رویکردی قانونی در مواجهه با روسپی‌گری است که با عناوین دیگری نظیر خواسته‌نهایی^۲، مدل برابری^۳، نوال‌گرای، جرم‌زدائی جزئی^۴ و مدل سوئدی^۵ شناخته می‌شود. این مدل در سه کشور از کشورهای اسکاندیناوی یعنی شمال اروپا مورد پذیرش قرار گرفته است (Kingston & Thomas, 2019: 423).

-
1. The Nordic Model Approach
 2. End Demand
 3. Equality Model
 4. Partial Decriminalization
 5. Swedish Model

این رویکرد فحشا را نتیجه ستم مردان بر زنان می‌داند و مجازات را متمرکز بر متقاضیان می‌کند. این مدل با وجود پیامدهایی که بر اثر عدم اجرای درست آن در برخی کشورها، توسط برخی به‌عنوان بهترین روش و رویکرد سیاستی متری در سطح بین‌المللی شناخته شده است (O'Brien, 2015). بر اساس این مدل، خریداران روابط جنسی، جرم‌انگاری و از فروشندگان یعنی روسپی‌ها جرم‌زدایی می‌شود. بر این اساس، روسپی‌ها می‌توانند خدمات خود را بفروشند اما هرگونه اقدام در حوزه خرید، ارائه خدمات تدارکاتی کمک‌کننده مانند دلالتی، تبلیغات و سازماندهی این عمل غیرقانونی به حساب می‌آید. هدف نهایی مدل نوردیک، کاهش تقاضا برای فحشا از طریق اعمال مجازات در خرید و قوادی خدمات جنسی به‌منظور کاهش حجم صنعت جنسی غیرقانونی می‌باشد (Mullin, 2020). این مدل در کشورهای سوئد، ایسلند و نروژ اجرا شده است (Honeyball Report, 2014).

در مدل صفحه بعد رویکرد نوردیک به روسپی‌گری ترسیم شده است. در سطر اول به جرم‌انگاری خریداران اشاره دارد، سطر دوم جرم‌زدایی از روسپی‌گران، سطر سوم، کمک به خارج شدن از روسپی‌گری و سطر آخر کمپین‌های آگاهی‌بخشی و آموزش برای عموم. در این مدل علاوه بر نوع مواجهه قانونی بر روش‌های فرهنگی و اجتماعی در کاهش گرایش به روسپی‌گری و کاهش تقاضا برای آن نیز توجه و تأکید شده است.

مدل نوردیک گاهی اوقات به‌عنوان مدل سوئدی شناخته می‌شود، زیرا سوئد اولین کشوری بود که در سال ۱۹۹۹ قانونی^۱ را ارائه کرد که خرید رابطه جنسی به‌عنوان جرم کیفری شناخته شد. این جرم، در قانون جزای سوئد، فصل ۶ (s.11) بیان شده است: «هرکسی که در ازای پرداختی، روابط جنسی غیرعادی برقرار می‌کند، برای خرید خدمات جنسی به جریمه نقدی یا حبس بیش از یک سال محکوم می‌شود» (Ministry of Justice Sweden, 2022). این مدل در سوئد اقدامی بازدارنده برای کاهش تقاضا برای خدمات جنسی معرفی شد. کار جنسی در سوئد به‌طور رسمی کار محسوب نمی‌شود. بلکه به فحشا

به‌عنوان یک امر اجتماعی، بیماری و نوعی خشونت مردان علیه زنان نگریسته و زنانی که تن‌فروشی می‌کنند، قربانی محسوب می‌شوند که نیاز به حمایت دولت دارند. به‌ندرت از کارگران جنسی مرد صحبت می‌شود. دولت سوئد وظیفه ایجاد جامعه‌ای بهتر و برابرتر را برای خود تعیین کرده که تحت آن فحشا باید از بین برود (Östergren, 2022).

مدل ۳- مدل رویکرد نوردیک به روسپی‌گری

(مأخذ: Kingston & Thomas, 2019)

Nordic Approach to Prostitution Model^۳Model

(Reference: Kingston & Thomas, 2019)

سایر کشورهای اروپایی مانند جمهوری ایرلند این رویکرد قانونی را در مواجهه با روسپی‌گری به‌کار گرفته‌اند. طبق قوانین ایرلند، تن‌فروشی به‌خودی‌خود جرم نیست. با این حال، قانون کیفری (جرائم جنسی) مصوب ۱۹۹۳، جلب یا وارد کردن شخص دیگری را در خیابان یا مکان عمومی به‌منظور تن‌فروشی ممنوع کرده است (این جرم در مورد روسپی و مشتری اعمال می‌شود). هم‌چنین پرسه زدن به‌منظور روسپی‌گری، سازماندهی فحشا از طریق کنترل یا هدایت فعالیت‌های یک فرد در فحشا، اجبار شخص به فحشا برای منفعت، گذران زندگی از درآمد روسپی‌گری شخص دیگری، و نگهداری فاحشه‌خانه یا

مکان‌های دیگر را ممنوع می‌کند (Criminal Law, 1993). در سال ۲۰۱۵ قانونی با عنوان قاچاق و استثمار انسان (عدالت کیفری و حمایت از قربانیان)^۱ با هدف پیگرد قانونی قوی‌تر از قاچاقیان و ارائه خدمات و حمایت‌های بهتر به قربانیان صنعت جنسی تصویب شد.

طبق ماده ۱۹ این قانون، وزارت بهداشت بایستی برنامه و استراتژی عملیاتی دقیقی برای ارائه خدمات اجتماعی و حمایت از افرادی که می‌خواهند روسپی‌گری را ترک کنند، تنظیم شود. طبق این استراتژی باید زمینه بروز فحشا و موانع ترک آن شناسایی و برای کسانی که می‌خواهند فحشا را ترک کنند، راه‌های ترک و خدمات تهیه و اجرا شود. این استراتژی باید مدام توسط هیئتی مورد ارزیابی قرار گیرد. در سراسر این استراتژی باید به خاطر داشت که فحشا در ایرلند یک جرم نیست بلکه یک بیماری یا مسئله اجتماعی است. طبق مطالعه‌ای که در این برنامه در مورد موانع ترک روسپی‌گری انجام شده، موانع آن در ایرلند چنین شناسایی شد: سوءاستفاده از مواد مخدر، بی‌خانمانی، مشکلات جسمی یا سلامت روان، تجربه خشونت خانگی، مشکلات مالی، اجبار، فقدان آموزش، سن پایین، داغ‌ننگ و... اما تنظیم‌کنندگان این برنامه معتقد بودند که نیازهای کسانی که مایل به ترک فحشا هستند ممکن است پیچیده باشد این نیاز به بررسی‌های بیشتر دارد و از بخش‌های غیردولتی برای این منظور استفاده شده است. این حمایت‌ها در قالب بهداشت و سلامت، مالی، مسکن، آموزش، استخدام، سیستم قضایی، ارائه خدمات، مشاوره تعریف شد (Department of Health, Social Services and Public Safety, 2015).

روspy‌گری در نروژ غیرقانونی است و زمانی که اعمال جنسی خریداری می‌شود، یک عمل مجرمانه است، اما در هنگام فروش آن نه (Roger & Leslie, 2003). نروژ پس از اجرای قوانین مشابه در سال ۲۰۰۹، شاهد کاهش چشم‌گیر مشابهی در شیوع روسپی‌گری خیابانی بود (Bindel, 2010). طبق قانون مجازات نروژ، فروش خدمات جنسی قانونی است. با این حال، خرید خدمات جنسی برای شهروندان نروژی/افرادی که در

1. The Human Trafficking and Exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act (Northern Ireland)

نروژ زندگی می‌کنند، چه در نروژ و چه در خارج از کشور، غیرقانونی است. خرید خدمات جنسی جریمه نقدی و تا یک سال حبس دارد. روسپی‌گری در نروژ شغل محسوب نمی‌شود. افرادی که دارای مجوز هستند در صورت عدم اشتغال و مشکلات معیشتی می‌توانند از مزایای طرح رفاه اجتماعی استفاده و مورد حمایت اقتصادی قرار گیرند (Ministry of Justice Norway, 2009).

در راستای تحقق اهداف اجتماعی و فرهنگی یعنی آگاه‌سازی عمومی مراکز خدماتی در نروژ تأسیس گردیدند. Pro Sentret یکی از مراکز مهم خدمات بهداشتی و اجتماعی برای کارگران جنسی و یک مرکز ملی هماهنگی برای مسائل فحشا است. این مرکز در شهر اسلو راه‌اندازی شد و با کمک مالی دولت و کمک‌های مالی بخش خصوصی فعال است. این مرکز خدمات بهداشتی، اجتماعی، کمک‌های قانونی و مشاوره را به کارگران جنسی از هر جنسیت ارائه می‌دهد. این مرکز بخش پذیرش و خدمات کمک‌رسانی دارد. هم‌چنین در سطح ملی، تحقیقات و آموزش در مورد فحشا انجام می‌دهد و منبع اطلاعاتی را در مورد تحولات ملی و بین‌المللی در مورد فحشا فراهم می‌کند (pro sentret, 2022).

با این حال، زمانی که قوانین روسپی‌گری در کشورهای شمال اروپا و اجرای آن توسط مجریان قانون را مورد ارزیابی قرار می‌دهیم، آشکار است که اجرای قوانین با مشکلاتی روبه‌رو است. بنابراین این ادعا که یک رویکرد متحد و قانع‌کننده در مورد فحشا وجود دارد را زیر سؤال می‌برد. در عوض، شواهد نشان می‌دهد که رویکردها در این کشورهای شمال اروپا متفاوت است و نروژ، فنلاند و ایسلند با اتخاذ رویکرد سیاستی سوئد با مشکلات و چالش‌های زیادی مواجه شدند. به‌ویژه مجریان قانون از قانون استفاده و آن را اعمال نمی‌کنند. به این معنا، ما ادعا می‌کنیم که در این کشورهای شمال اروپا تمام آنچه در حال رخ دادن است، انتقال لفاظی و ایدئولوژی است (Kingston & Thomas, 2019: 423).

تحقیقات نشان داده است که رویکرد سوئدی دارای برخی پیامدهای منفی است که باید توسط کشورهای وام‌گیرنده در نظر گرفته شود. اثرات منفی رویکرد سوئدی شامل

افزایش آسیب‌پذیری کسانی است که خدمات جنسی می‌فروشند و قربانیان قاچاق می‌شوند. حتی برخی ادعا کرده‌اند که دولت سوئد اثرات منفی این قانون را نادیده می‌گیرد و چشم خود را بر آن می‌بندد (Levy, 2014: 64).

مدل توانبخشی در آفریقا

وضعیت روسپی‌گری و رویکردهای حقوقی و سیاست‌ها در آفریقا متفاوت است. اما عملی رایج و پدیده‌ای شایع در این منطقه است که تا حد زیادی ناشی از فقر گسترده است. اما به‌طور کلی می‌توان گفت که کار جنسی تقریباً در سراسر آفریقا یک جرم جنایی است. این جرم‌انگاری و انگ شدید که به این حرفه وارد می‌شود، تعاملات بین کارگران جنسی و مشتریان‌شان، خانواده، اعضای جامعه و ساختارهای اجتماعی مانند پلیس و خدمات اجتماعی را شکل می‌دهد (Scorgie, 2013).

با عنایت به آنچه آمد، سازمان‌های جهانی برای مقابله با اثرات مضر ناشی از جرم‌انگاری و طرد اجتماعی روسپی‌ها در کشورهای نظیر آفریقای جنوبی برنامه‌هایی با عنوان کارگاه‌های فضای خلاق (Creative Space workshops) اجرا کرده‌اند. الگو اصلاحی و توانبخشی کارگران جنسی در آفریقا به‌عنوان یک مدل موفق در کشورهای دیگری مانند هند نیز به‌کار گرفته شده است. این اقدامات در قالب کارگاه‌های آموزشی برای زنان روسپی و در معرض، یک فضای امن با هدف توانمندسازی آنان در جهت امنیت معیشتی، جنسی، روانی و ایجاد پیوند با جامعه فراهم می‌کند. اهداف کلی کارگاه‌های فضای خلاق حمایت و شبکه‌سازی، اعتماد به نفس و عزت نفس، بصیرت و خوداظهاری، فهم تنوع و دسترسی به اطلاعات و خدمات است. به همین دلیل در برخی کشورهای آفریقایی برای مقابله با اثرات مضر سلامتی ناشی از جرم‌انگاری و طرد اجتماعی روسپی‌ها، کارگاه‌های کاهش خطر برای کارگران جنسی جز کلیدی برنامه‌های پیشگیری از ایدز در سطح جهانی شد (Walker & Oliveira, 2015).

در این جهت، در گفتمان بین‌المللی در مورد سلامت جمعیت‌های آسیب‌پذیر در آفریقا، به‌طور فزاینده‌ای «مداخلات ساختاری»-مداخلات نیروهای ساختاری سطح کلان که توزیع قدرت در درون و بین جوامع را شکل می‌دهند- نسبت به مداخلاتی که رفتارهای زیستی را هدف قرار می‌دهند، ترجیح داده شده است. به عبارت دیگر، اتخاذ رویکردی جامعه‌محور جهت کاهش آسیب‌پذیری این گروه با تمرکز بر تغییر ساختار قانونی، اجتماعی و فرهنگی در اولویت بوده است. چنین پروژه‌هایی در مقایسه با پروژه‌هایی که به دنبال ایجاد مسئولیت فردی برای تغییر رفتار از نظر پیامدهای بالینی و اجتماعی مؤثر هستند، پوشش و پایداری تأثیر بیشتری دارند (Moore et al., 2014).

تأکید بر توانمندسازی اجتماع‌محور از رویکردهای مهم در توانمندسازی زنان روسپی در آفریقا بوده است. در آفریقای جنوبی، در مراحل اولیه، پس از شناسایی کارگران جنسی، تلاش‌های حمایتی برای کاهش آسیب‌پذیری در این زمینه شد که شامل برگزاری جلسات «آموزشی» با مقامات پلیس محلی و کارگران جنسی بود. این نشست‌ها مفاهیم انگ‌انگاشته شده در مورد کارگران جنسی را به چالش کشید و نشان داد که چگونه پلیس می‌تواند نگرش خود را نسبت به کارگران جنسی تغییر دهد و در پیشگیری از آسیب‌ها کمک کند. در مجموع، کارگران جنسی از طریق افزایش سواد حقوقی و بهداشتی، حمایت از طرف یک تیم مداخله در بحران به‌صورت ۲۴ ساعته و افزایش توانایی اقتصادی توانمندتر شدند. این تلاش‌ها منجر به کاهش قابل توجه خشونت از سوی پلیس، مشتریان، اراذل‌واوایش محلی و مغازه‌داران شد.

به‌طور خلاصه، واکنش جامعه به خشونت و توانمندسازی تدریجی روسپی‌گرها، طراحی یک مداخله جمعی و اطمینان از حمایت جامعه، آسیب‌پذیری‌های ساختاری را در درازمدت تغییر داد. برای پیشبرد این سیستم، شیوه‌های ارتباط با جامعه شناسایی شد. مروجین سلامت، کارکنان بهداشت جامعه، مربیان هم‌تا و سایر کارکنان میدانی از کارگران جنسی به‌طور فردی از طریق یا جلسات گروهی یا فردی را در فاحشه‌خانه‌ها و یا در خانه‌هایشان، هتل‌ها و مکان‌های تفریحی بازدید کردند. اکثر پروژه‌ها کارگران جنسی را

تشویق می‌کردند تا برای جمع‌آوری کاندوم رایگان به کلینیک مراجعه کنند. با این حال، تنها سه پروژه در غنا، مومباسا کنیا، و گروه ویژه آموزش و حمایت از کارگران جنسی (SWEAT) در کیپ‌تاون آفریقای جنوبی وجود داشتند که برای انتقال اطلاعات، آموزشی و ارتباطی اجتماعی میان زنان روسپی یک مرکز واقعی اجتماعی ایجاد کرده بودند (Reza et al, 2012).

مهم‌ترین هدف این برنامه و کارگروه، حمایت از سلامت و حقوق افراد شاغل در صنعت جنسی تعریف شد. اهداف دیگر این کارگروه عبارت است از: آموزش کارگران جنسی، به‌ویژه در مورد عفونت‌های مقاربتی^۱ (STIs)، ترویج مشاوره و آزمایش ایدز^۲ (HCT)، شبکه‌سازی و باز اجتماعی کردن، حمایت روانی اجتماعی، و جلب حمایت سازمان‌ها، نهادها و گروه‌هایی که در این امر دخیل هستند، مانند پلیس محلی (Rangasami & Konstant, 2016).

یکی از اهداف مهم این طرح توانمندسازی ایجاد تغییرات ساختاری اجتماعی است. از این جهت به دنبال جلب مشارکت‌های اجتماعی و جامعه گسترده‌تر از جمله نهادها و سازمان‌های مهم جامعه است. به همین دلیل در پروژه و کارگاه‌ها از اعضای دولت و دولت‌های محلی، گروه‌های جامعه مدنی و سازمان‌های غیردولتی و محلی برای شرکت در جلسات کمیته به‌منظور ایجاد انجمنی که از طریق آن ذینفعان بتوانند نگرانی‌های خود را مطرح و رفع کنند. یکی دیگر از اهداف توانمندسازی مالی و اقتصادی زنان روسپی است که این کار از طریق مربیان هم‌تا در قالب برنامه‌های خروج از روسپی‌گری انجام می‌شود. در این طرح با هدف درآمدزایی، آموزش‌هایی از طریق مربیان هم‌تا در زمینه ایجاد کسب‌وکارهای کوچک مانند تولید و تجارت کالا و مهارت‌های فروش و بازاریابی داده می‌شد. دادن اعتبار و وام‌ها با بازپرداخت کم در کنار این آموزش‌ها از اهداف مهم این طرح است. اگرچه برنامه‌های آموزش هم‌تا می‌توانند مداخلات پزشکی مؤثری داشته

1. sexually transmitted infections
2. HIV counselling and testing

باشند، اما کافی نیستند. معمولاً در این گونه برنامه‌ها، اثرات روان‌شناختی و اجتماعی کارگاه‌های هم‌تا کمتر مورد توجه قرار گرفته است (Huschke, 2019).

مداخلات «توانمندسازی» آفریقایی عموماً در ایجاد پیوندهای اولیه قوی با جوامع هدف خود، عمدتاً با استفاده از مدل آموزش هم‌تا مبتنی بر کلینیک، موفق بوده است. در این مدل، نمایندگان جامعه با کارکنان پروژه تعامل داشتند و در طراحی و اجرای پروژه مشارکت داشتند. شبکه‌های ارتباطی معمولاً با استفاده از تکنیک گلوله برفی، به دنبال شناسایی رهبران طبیعی توسط کارکنان بهداشت جامعه یا مطلعان کلیدی ایجاد می‌شد (Rangasami, 2015).

مدل توانبخشی در هند

به لحاظ قانونی روسپی‌گری در هند به‌طور کامل غیرقانونی نیست. در واقع رویکرد قانونی هند به روسپی‌گری در گروه کشورهای قانونی محدود قرار می‌گیرد. بدین شکل که عمل روسپی‌گری غیرقانونی نبوده اما تعدادی از فعالیت‌های مرتبط با آن یعنی تقاضا، سازماندهی، ایجاد و مدیریت فاحشه‌خانه، روسپی‌گری کودکان، قوادی و قاچاق آن غیرقانونی است. با این حال در بسیاری از شهرها مانند بمبئی، کلکته، بنگلور، چنای و... فاحشه‌خانه‌ها به‌صورت غیرقانونی فعالیت می‌کنند (Dalla & Kreimer, 2016).

فقر بزرگ‌ترین عامل تن‌فروشی در هند است. در جامعه مردسالار هند، استقلال مالی برای یک زن دشوار است، مخصوصاً زمانی که از تحصیل، آزادی و مهارت محروم شده باشد. بنابراین، تن‌فروشی به تنها حرفه کسب درآمد تبدیل می‌شود. یکی دیگر از دلایل اصلی روسپی‌گری، سیستم طبقه‌ای یا کاستی رایج در هند است که در آن زنان به حاشیه رانده شده و اغلب مورد استثمار جنسی قرار می‌گیرند. این دلیل که اکثر این زنان از اقشار و طبقات پایین و کم‌درآمد هستند، درآمد آن‌ها صرف گوشه‌ای از مخارج زندگی شده، و بسیاری از آن‌ها به انواع بیماری‌های مقاربتی مبتلا می‌شوند. در سال‌های اخیر، تمرکز و روی آوردن به رویکردهای درمان‌سازی باعث شد که روسپی‌گری و بیماری نظیر ایدز

به‌عنوان یک بیماری شناخته شود و راه‌حل‌های آن به متخصصین علم پزشکی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی سپرده شود. این رویکرد منجر به بروز مداخلات و اقدامات پزشکی، روانی و اجتماعی در جامعه هند از ۹۰ میلادی گردید. مهم‌ترین اقدامات شامل مداخلات اجتماع‌محور و به رهبری جامعه و افراد درگیر در این مسئله می‌باشد (Lazarus & et al., 2020).

در هند، مداخلات هدفمند FSW برای مدت طولانی به‌عنوان یک رویکرد اجتماع‌محور با تمرکز ویژه بر تغییر ساختارهای سیاسی-قانونی یا اجتماعی-فرهنگی جهت ساماندهی و توانمندسازی کارگران جنسی اتخاذ شده است. در اوایل دهه ۱۹۹۰، پروژه سوناگچی^۱ در بنگال غربی هند، که تئوری‌های تغییر جامعه و سطح اجتماعی را در مداخلات پیشگیری از HIV/STI ادغام کرد، یکی از اولین مدل‌ها در کشورهای در حال توسعه بود که جهت توانمندسازی زنان روسپی اجرا شد (Jana, 2004).

سازمان اجتماع‌محور Durbar Mahila Samanwaya در سال ۱۹۹۵ تشکیل شد که دارای ۶۵۰۰۰ کارگر جنسی بود و از سال ۱۹۹۹ پروژه سوناگچی را اجرا کرده است. سایر سازمان‌ها تحت رهبری کارگران جنسی مانند اشودایا^۲ رویکرد سوناگچی را در مداخلات گسترده‌تر با حمایت جامعه برای کاهش خشونت و تغییرات زیربنای ساختاری به کار برد. این مدل از آن زمان در شش ایالت هند اجرا شده است (Steen, 2012). چنین پروژه‌هایی در مقایسه با پروژه‌هایی که به دنبال ایجاد مسئولیت فردی برای تغییر رفتار مؤثر هستند، از نظر پیامدهای بالینی و اجتماعی، پایداری تأثیر بیشتری دارند. مداخلات موفق SRH برای FSWs در هند و جاهای دیگر مدت‌هاست که بسیج اجتماعی و مداخلات ساختاری را در اولویت قرار داده است. هدف رویکرد اشودایا پاسخگویی به نیازهای جامعه از طریق تشویق بسیج اجتماعی و افزایش آگاهی انتقادی در بین کارگران جنسی است تا امکان دگرگونی روابط قدرت را که دنیای آن‌ها را شکل می‌دهد، فراهم کند. از این نظر،

1. Sonagachi

2. Ashodaya Samithi

این رویکرد از سنت «آموزش‌آموزی آزادی‌بخش» و مفاهیم توانمندسازی جمعی که توسط پائولو فریره و دیگران ارائه شده است، استناد می‌شود (Goldenberg et al, 2021).

اشودایا یک چارچوب چهار مرحله‌ای را برای مفهوم‌سازی پیشرفت توانمندسازی برای کاهش خشونت و آسیب‌پذیری کارگران جنسی اعمال می‌کند: (۱) تعامل با جامعه کارگران جنسی؛ (۲) مشارکت جامعه در فعالیت‌های هدفمند؛ (۳) مالکیت پروژه توسط جامعه؛ و (۴) پایداری عمل فراتر از جامعه (Reza-Paul & et al, 2012). چارچوب اشودایا تا آنجا مفید است که ابزاری برای تجزیه و تحلیل رابطه پیچیده بین توانمندسازی و چالش رویارویی با انگ، تبعیض و خشونت مبتنی بر جنسیت فراهم می‌کند (Argento, 2011).

در چارچوب مدل اشودایا، مشارکت جامعه در درجه اول شامل پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های بیان‌شده جامعه است. ایجاد یک مرکز پذیرش و فعالیت‌های آموزشی و توانبخشی نقش مهمی در تسهیل مشارکت جامعه از طریق ایجاد یک «فضای امن» در این امر داشته است. به همین ترتیب جلسات عمومی در فضاهای عمومی برگزار شده و محیط مناسبی را برای تشکیل اجتماعات به شکل مشارکتی و تحریک جامعه هدف در یک فضای دموکراتیک فراهم نموده است. شروع این فعالیت با افتتاح یک مرکز در مکانی که حضور زنان روسپی بیشتر بود آغاز شد تا فضای امنی برای آن‌ها فراهم گردد. این فضا مکانی غیررسمی را برای تجمع این زنان فراهم می‌کرد و آن‌ها را به اشتراک تجربیات خود و تقویت همبستگی میان آن‌ها سوق می‌داد تا از این طریق اعتماد به مرکز جذب و پذیرش بیشتری برای توصیه‌های مرکز به آن‌ها به وجود آید. تا پس از ایجاد اعتماد این گروه از زنان بتوانند با کارکنان این مکان غیررسمی مشکلات خود را در میان بگذارند (Dixon et al. 2012).

۴. حفظ وضعیت				
۳. مالکیت				
۲. درگیری				
۱. انتخاب				
مشارکت اجتماعی گسترده‌تر تمرکز بر مداخله طولانی مدت و پایدار	جامعه استراتژی‌های خود را توسعه داده و اجرا می‌کند. تشکیل ساختار دموکراتیک و سازمان جامعه‌محور	کارکنان پروژه به تدریج عقب‌نشینی می‌کنند، زیرا جامعه شروع به ایفای نقش فعال‌تر می‌کند. ایجاد محیطی توانمند از طریق مشارکت سایر ذینفعان	فعالیت‌هایی که عمدتاً توسط کارکنان پروژه انجام می‌شود؛ پاسخ به سوالات اجتماع	زمانه
ایجاد هیئتی برای شناسایی و کمک به زنان و خردسالان قاجاق شده ظرفیت‌سازی برای سایر جوامع حاشیه نشین	کسب سواد حقوقی و آموزش برای مدیریت بحران به تنهایی ایجاد رابطه با صاحبان اقامتگاه برای افزایش محافظت در برابر خشونت	برگزاری جلسه رسمی برای حل مسائل	ایجاد فضای امن	موقعه
در دست اقدام	۲-۳ سال	۱-۲ سال	۳-۶ ماه	مدل دوره
به وسیله جامعه		با جامعه	برای جامعه	

مدل ۴- مراحل توانمندسازی در مدل آشودایا در اجرای مداخلات ساختاری مبتنی بر جامعه

در این مدل توانبخشی تجربه‌شده، مشارکت موفق جامعه از طریق ایجاد یک جامعه تعاونی مستقل برای ارائه وام به کارگران جنسی و غیر کارگران جنسی، خود به پایداری مالی کمک می‌کند و سود حاصل از آن مجدداً در آشودایا سرمایه‌گذاری می‌گردد. رویکرد آشودایا کارگران جنسی را تشویق و از آنها حمایت می‌کند تا حرفه جدیدی برای خود تعریف کنند و تقاضای خدمات برای مقابله با خطرات شغلی مختلف کنند، در نتیجه توانمندسازی جامعه از پایین به بالا را تقویت کرد. آموزش هم‌تایان سوناگچی زمینه تجربی را فراهم کرد که تجارب گسترده‌تری از اقدام اجتماعی مؤثر را ارتقا دهد (Moore et al., 2014).

بحث و نتیجه گیری

در بخش نظری با توجه به تعاریف و نظریه‌های تبیین کننده از رویکردهای مختلف در مورد مسئله روسپی‌گری و همچنین نظریه نظم اجتماعی سرمایه‌محور که به عنوان محوری‌ترین نظریه تبیین کننده در این مطالعه مورد استفاده قرار گرفته، مدلی نظری جهت بررسی تطبیقی موضوع و ارائه راهکارهای سیاستی تدوین شده است. در این مدل نظری مسئله روسپی‌گری در جامعه تحت تأثیر اختلالات کارکردی هر یک از نهادهای مهم جامعه از جمله خانواده، آموزش، اقتصاد، سیاست و رسانه می‌باشد؛ بدین معنا که نهادهای اجتماعی کارکردهای خود را به درستی انجام نداده و در نهایت سرمایه‌های لازم فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و غیره نیز ایجاد نمی‌شود. لذا با افزایش سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌توان هم از بروز این مسائل پیشگیری کرد و هم وجود و میزان آن را کنترل و افرادی که درگیر چنین آسیب‌هایی شده‌اند، اصلاح نموده و توانمند ساخته و از این طریق زمینه بازگشت مجدد آن‌ها را به جامعه ایجاد کرد.

علاوه بر این، مدل‌های مواجهه حقوقی، قانونی و قضائی در ارتباط با روسپی‌گری وجود دارد که تحت تأثیر رویکردهای اجتماعی، فرهنگی و حقوقی جوامع است. بدین معنا که نوع رویکرد فرهنگی حقوقی آن جامعه تعیین می‌کند که آیا پدیده‌ای مانند روسپی‌گری می‌تواند به عنوان یک عمل غیراخلاقی و سپس غیرقانونی مورد بررسی باشد یا نه. بر این مبنا کشورهای مختلف رویکردهای متفاوتی را اتخاذ کرده‌اند که در بررسی‌های تطبیقی به آن توجه شده است.

لذا مدل نظری ارائه شده در این مطالعه مدلی سرمایه‌محور است که بر اساس ماهیت و اقتضائات هر یک از مسائل مورد بررسی به صورت راهکارهای سیاستی پسینی یا پیشینی ارائه می‌گردد. برای مثال در اغلب کشورها مواجهه و سیاست‌گذاری با پدیده روسپی‌گری نوعی مواجهه قانونی است و دولت‌ها تلاش دارند تا از طریق قانونی یا غیرقانونی کردن تمام یا بخش‌هایی از آن، این مسئله را مورد کنترل خود قرار دهند. برخی کشورها جهت کمک به افرادی که درگیر روسپی‌گری شده‌اند، رویکرد پسینی نسبت به آن دارند،

بدین معنا که سیاست‌ها عموماً سیاست‌های اصلاح و توانبخشی افراد روسپی به شکل افزایش سرمایه‌های آنهاست که به عنوان سیاست‌های پسینی شناخته می‌شود.

مطالعه تجربه کشورهای دیگر در مورد تلاش برای رفع این مسئله نشان می‌دهد که امروزه در اکثر جوامع به ویژه جوامع غربی نگاه آسیب‌شناسانه به پدیده روسپی‌گری وجود دارد. بر این اساس دولت‌ها، سازمان‌های غیردولتی و حتی مردمی تلاش دارند که این پدیده را کنترل و یا رفع کنند. با این حال همچنان این پدیده وجود دارد و در هیچ کشوری به کلی این پدیده حذف نشده است، بلکه در برخی کشورها رویکرد اقتصادی و سودمحور به این پدیده وجود داشته و وجود آن را عاملی برای رونق صنعت توریسم مهم می‌دانند.

هرچند که مشاهده می‌شود که کشورهای اروپایی غالباً کشورهای دیگری مانند کشورهای آفریقایی یا آسیای شرقی را برای مقصد گردشگری جنسی مناسب‌تر دانسته و این صنعت را به کشورهای دیگری منتقل کرده و خود درصد کاهش این پدیده در جامعه خود هستند. اما به طور کلی می‌تواند گفت که برخی کشورها توانسته‌اند با ایجاد تمهیداتی آمار این موضوع را به نسبت سایر کشورها کاهش دهند. این نتیجه نشان می‌دهد که نوع مواجهه قانونی کشورها در برابر روسپی‌گری بر اساس نوع جهان‌بینی و رویکرد دولت‌ها متفاوت است و یک نسخه واحد در مورد رویکرد قانونی و حقوقی وجود ندارد اما میانگین شیوع روسپی‌گری در گروه کشورها نشان می‌دهد که برخی گروه‌ها کمتر با این پدیده مواجه هستند. در میان کشورها طبق آنچه در بخش‌های قبل نیز تشریح شد، تجربه کشورهایی که شیوع کمتری دارند و اطلاعات آنها در دسترس بود، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت (جدول ۱).

جدول ۱- میزان شیوع روسپی‌گری در گروه کشورها بر اساس مواجهه قانونی

نام	نوع مواجهه	کشورها	میانگین شیوع روسپی‌گری (به ازای ده هزار نفر)
غیرقانونی (ممنوعیت‌گرایی)	تمام ابعاد فحشا (فروش، خرید و سازمان‌دهی) ممنوع و جرم‌انگاری می‌شود	غیر اسلامی: روسیه، جامائیکا، کرواسی، چین، ویتنام، فیلیپین، اوکراین و...	۲۳
		اسلامی: مصر، پاکستان، ایران، سوریه، ازبکستان، مالزی، آذربایجان، بحرین و...	۱۸
قانونی	تمام ابعاد فحشا (فروش، خرید و سازمان‌دهی) مجاز و جرم‌زدایی می‌شود	ونزوئلا، استرالیا، آلمان، سوئیس، هلند، ترکیه، اندونزی، کلمبیا و ...	۲۶
قانونی محدود (لغو‌گرایی، نوالغ‌گرایی)	فروش عمل جنسی مجاز درخواست، خرید و سازمان‌دهی غیرقانونی	ایرلند، سوئد، فرانسه، آفریقای مرکزی، نروژ، ژاپن، کانادا، هند و...	۱۹

Reference: UNAIDS: 2020; CIA's World Fact book: 2020, Havoc scope: 2015.

گروه اول کشورهایی هستند که با عنوان گروه کشورهای که مدل رویکرد نوردیک به فحشا در آنها وجود دارد، شناخته می‌شوند. این کشورها شامل برخی کشورهای اسکاندیناوی و اروپایی می‌شوند. صرف‌نظر از رویکرد کلی این کشورها نسبت به عمل روسپی‌گری که منبعث از ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی آنهاست، در کل می‌توان از برخی تجربیات آنها در خصوص برنامه‌های مرتبط با کاهش تقاضا، سازمان‌دهی، دلالتی و تبلیغات و همچنین برنامه‌های اصلاحی و توانبخشی سود جست. باوجوداینکه طبق رویکرد رفع تبعیض علیه زنان، عمل روسپی‌گری جرم تلقی نمی‌شود و برنامه‌ها با هدف حمایت از فرد روسپی با تأکید بر خروج آن از این وضعیت است، در کشور ما هم می‌توان ضمن جرم

تعریف کردن این عمل طبق مبانی دینی، اما تأکید جرم‌انگاری می‌تواند بر خریداران و دلالان باشد. چرا که طبق سیاست‌های مدل نوردیک از طرفی می‌توان با اقداماتی که تقاضا را کاهش می‌دهد و از طرف دیگر اقداماتی که از ورود افراد به‌ویژه افراد آسیب‌پذیر جلوگیری کرده و همچنین اقداماتی که از خروج روسپی‌ها حمایت می‌کند، از افزایش این پدیده جلوگیری و میزان آن را به حداقل رساند.

از مهم‌ترین عوامل گرایش به روسپی‌گری در کشورهای آفریقایی وجود فقر است. در آفریقای جنوبی خرید، فروش و سازمان‌دهی عمل جنسی غیرقانونی است. بر اساس آمار و داده‌ها، شیوع روسپی‌گری در کشورهای آفریقایی مانند آفریقای جنوبی و مرکزی کم است، اما با توجه به فقر این مناطق، یک عمل در حال افزایش است، از این‌رو سازمان‌های جهانی برای مقابله با اثرات مضر ناشی از جرم‌انگاری و طرد اجتماعی روسپی‌ها در کشورهای نظیر آفریقای جنوبی برنامه‌هایی نام کارگاه‌های فضای خلاق (Creative Space workshops) اجرا کرده‌اند. بنابراین طبق نتایج مطالعه به علت پیاده‌سازی برنامه‌های توانبخشی در کشورهای آفریقایی به‌ویژه آفریقای جنوبی و مرکزی جزو مدل‌های موفق است که می‌توان از تجربیات آنها در این امر استفاده نمود.

لازم به ذکر است که در این کشورها غالباً برنامه‌های توانبخشی در جهت افزایش آگاهی و توانمندی زنان روسپی از طریق افزایش سرمایه‌های آنها بوده و لزوماً برای حذف آنها از جامعه نیست، بلکه برای جلوگیری از هرگونه آسیب روانی، جسمی، جنسی و اجتماعی در این گروه از افراد جامعه است تا مانع دیگر آسیب‌ها و هزینه‌ها در جامعه شود. قاعدتاً این رویکرد می‌تواند آسیب‌های وارده به جامعه را کاهش دهد.

باین‌حال الگوی اصلاحی و توانبخشی کارگران جنسی در آفریقا به‌عنوان یک مدل موفق در کشورهای دیگری مانند هند نیز به کار گرفته شده است. هند نیز در گروه کشورهای قانونی محدود قرار می‌گیرد. بدین معنا که عمل روسپی‌گری غیرقانونی نبوده اما تعدادی از فعالیت‌های مرتبط با آن یعنی تقاضا، سازماندهی، ایجاد و مدیریت فاحشه‌خانه، روسپی‌گری کودکان، قوادی و قاچاق آن غیرقانونی است. در هند نیز مهم‌ترین عامل

گرایش زنان مشکلات اقتصادی است. از این رو افزایش اپیدمی بیماری‌های مقاربتی در هند و دیگر آسیب‌های اجتماعی، منجر به ورود سازمان‌های داخلی و بین‌المللی برای کنترل این مسئله شد. در سال‌های اخیر، تمرکز و روی آوردن به رویکردهای درمان‌سازی باعث شد که روسپی‌گری و بیماری نظیر ایدز به عنوان یک بیماری شناخته شود و راه‌حل‌های آن به متخصصین علم پزشکی، روانشناسی و جامعه‌شناسی سپرده شود.

راهکارهای سیاستی

در پایان بر اساس بخش‌های مختلف مطالعه انجام‌شده و با توجه به مدل نظری نظم اجتماعی سرمایه‌محور، پیشنهاد‌های سیاستی ارائه می‌گردد. به‌طور کلی لازم است که در سیاست‌گذاری‌های مربوط به مفاسد اخلاقی از جمله روسپی‌گری رویکردی چند سطحی و سرمایه‌محور وجود داشته باشد. این نوع رویکرد متناسب با شرایط اجتماعی در سطوح مختلف و همچنین شرایط روسپی‌گران به شکل پیشینی و پسینی مورد استفاده قرار گیرد. بدین معنا که با افزایش سرمایه‌های مختلف افراد ضعیف و اقشار محروم جامعه هم از تمایل آن‌ها به این کار جلوگیری نمود و هم اگر درگیر شده‌اند با توانمند نمودن آن‌ها را از این شرایط رها کنید. علاوه بر این لازم است رویکرد سرمایه‌ای اجتماع‌محور باشد، بدین معنا که نوعی نگاه بازگشت به جامعه داشت. افراد بزه‌کار باید بتوانند از طریق توانمند شدن دوباره به آغوش جامعه بازگردند و این اقدام نیز در گروه اصلاح ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و قانونی از طریق سیاست‌گذاری در حوزه حقوقی، اجتماعی، آموزشی و رسانه‌ای خواهد بود.

کاهش فحشا در جامعه، مختص به اقدامات یک نهاد یا سازمان خاص مثلاً قوه قضائیه یا سازمان بهزیستی نیست، بلکه نیازمند نوعی همکاری بین نهادی و بین سازمانی است میان نهادهایی چون آموزش، رسانه، دین، خانواده، دولت و ... که بتوانند با سیاست‌ها و برنامه‌های مشترک به‌طور همزمان و موازی خدمات مختلفی را جهت کاهش فحشا و شرایط آن ارائه نمایند.

یکی از علل مهم تمایل زنان به فحشا، وجود فقر و مشکلات اقتصادی است. توجه به علل ریشه‌ای فساد اخلاقی راه‌حلی بنیانی است که هزینه‌های بروز انحراف و اقدامات پس‌از آن را کاهش می‌دهد. بنابراین از بین بردن علل ریشه‌ای فحشا مانند عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که بر نابرابری جنسیتی تأثیرگذار است، می‌تواند موجب کاهش این پدیده و پیامدهای آن در جامعه شود. لذا شناسایی و تحت پوشش تأمین اجتماعی قرار دادن طبقات کم‌برخودار و آسیب‌پذیر و رفع مشکلات اقتصادی و بیکاری در آن‌ها می‌تواند به کاهش مسائل اقتصادی اقشار ضعیف و محروم جامعه کمک نموده و آن‌ها را از شرایط ارتکاب رفتار انحرافی دور کند. در این خصوص ارائه حمایت‌های مالی، بهداشتی و سلامت، مسکن، آموزش و استخدام گروه‌های آسیب‌پذیر و کم‌برخوردار که در معرض قرار دارند، اقدامات اثرگذاری خواهد بود.

همچنان قوانین مربوط به فحشا دچار خلأها و ضعف‌های است از جمله جرم‌انگاری روشن روسپی‌گری، بنابراین اصلاح قوانین و جرم‌انگاری فحشا و فعالیت‌های مرتبط با آن با تأکید بر کاهش تقاضا نیز می‌تواند راهگشا باشد. جرم‌انگاری فعالیت‌های زمینه‌ساز فحشا مانند خرید، دلالی، واسطه‌گری، تبلیغات و سازماندهی و تعیین مجازات شدید برای این اعمال با تأکید بر کاهش تقاضا، جرم‌انگاری مضاعف خرید، دلالی، تبلیغ و سازماندهی فحشا در سنین زیر ۱۸ سال و تعیین مجازات مدنی-اجتماعی برای فروش عمل جنسی از جمله اقداماتی است که می‌تواند مانع بروز رفتارهای انحرافی باشد.

علاوه بر اقدامات حقوقی و اجتماعی و اقتصادی، نیازمند اقدامات فرهنگی نظیر افزایش آگاهی و شناخت مردم نسبت به این موضوع هستیم، لذا به کارگیری ابزارهای ریشه‌کن کردن مانند افزایش آگاهی‌سازی عمومی، آگاهی‌سازی افراد درگیر و برنامه‌های توانمندسازی از جمله اقداماتی که در دستور کار اغلب کشورهای مورد بررسی قرار گرفته است بنابراین می‌تواند اقدام سیاستی مهمی در جهت کاهش این مسئله باشد. برنامه‌های رسانه، برنامه‌های درسی در خصوص مضر دانستن فحشا برای منافع عمومی و فردی با تأکید و توجه به اقشار کم‌برخودار و آسیب‌پذیر، آموزش و آگاه‌سازی همه طرف‌های

درگیر در موضوع روسپی‌ها، پلیس، نیروهای انسانی فعال در مؤسسات توانبخشی، مردم و... می‌تواند مورد توجه نهادها و سازمان‌های مربوطه به‌ویژه نهاد آموزش و رسانه باشد.

در خصوص اقدامات آموزشی و آگاه‌سازی می‌توان با راه‌اندازی کمپین یا حتی حمایت از کمپین‌های مردمی مخالف با فحشا و یا حمایت از مؤسسات و انجمن‌های غیردولتی و مردمی که در ارتباط با پیشگیری و توانمندسازی روسپی‌گران و یا اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی به عموم جامعه می‌کنند، این امر را تسهیل نمود.

برنامه‌های توانبخشی نیز از جمله اقدامات متداول در جوامع دیگر است که با هدف افزایش سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد درگیر تلاش در کاهش این مسئله دارند. بنابراین اجرای برنامه‌های اجتماعی برای حمایت از خروج روسپی‌ها، ارائه خدمات بهداشتی، مالی، فرهنگی، اجتماعی، روانی جهت توانبخشی روسپی‌ها، حمایت از برنامه‌های توانبخشی مؤسسات غیردولتی می‌تواند در دستور کار اقدامات سیاستی قرار گیرد.

لذا در تدوین برنامه‌های توانبخشی افراد درگیر در فحشا بایستی بر موارد ذیل توجه و تأکید شود:

- توانمندسازی مالی و شغلی، شبکه‌سازی و پیوند اجتماعی، امنیت معیشتی، جنسی و روانی و افزایش سواد حقوقی.

- ورود و برنامه‌ریزی وزارتخانه‌های مرتبط نظیر بهداشت، آموزش و پرورش و رسانه جهت شناسایی زمینه بروز فحشا و موانع ترک آن، راه‌های ترک روسپی‌گری و ارائه خدمات.

- حمایت از زنان آسیب‌پذیر که مورد خشونت خانگی و تعرض جنسی قرار گرفته‌اند.

- حمایت از انجام تحقیقات و مطالعه در مورد فحشا.

- مداخلات پیشگیرانه در زمینه ارائه اطلاعات، آموزش مهارت‌ها و دسترسی به

خدمات و امکانات در مورد خیانت زناشویی.

- ارائه خدمات مشاوره‌ای قبل از ازدواج.

مطالعه تطبیقی روسپی‌گری و راهکارهای کاهش آن...، پرچمی و درخشان | ۱۹۷

- آموزش الگوها و روش‌های مهارت‌های ارتباطی در خانواده از طریق رسانه (شبکه‌های اجتماعی) و برنامه‌های درسی آموزش و پرورش و دانشگاه.
- تقویت ارزش اهمیت خانواده و حفظ رابطه جنسی درون خانواده از طریق آموزش‌های رسانه‌ای و برنامه‌های درسی.
- حمایت از کمپین‌های بسیج جامعه از طریق سازمان‌های غیردولتی در خصوص اهمیت خانواده و ارزش‌های اخلاقی.
- مداخلات پس از ایجاد مشکل (طلاق) از طریق ارائه خدمات مشاوره زوج‌درمانی، ازدواج درمانی و خانواده‌درمانی.

سپاسگزاری

از دست‌اندرکاران فصلنامه علوم اجتماعی کمال تشکر را داریم.

تأییدیه اخلاقی

اصول اخلاقی در نگارش و ارائه نتایج پژوهش رعایت شده است.

تعارض منافع

این مقاله تعارض منافع ندارد.

ORCID

Davood Parchami

Fatemeh Derakhshan

<https://orcid.org/0000-0002-9359-6784>

<http://orcid.org/0000-0003-3929-5427>

منابع

- ایستوپ، آنتونی. (۱۳۸۲)، ناخودآگاه، ترجمه: شیوا رویگریان، تهران: مرکز.
- برهانی، محسن. (۱۳۸۸)، سیاست کیفری ایران در قبال روسپی‌گری، مطالعات راهبردی زنان، دوره ۱۲، شماره ۴۵: ۷-۴۲.
- پرچمی، داود. (۱۳۸۹)، توسعه آموزش عالی در ایران، رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی.
- پرچمی، داود. (۱۳۹۰)، مطالعه تطبیقی رابطه نظم در جامعه و پیشرفت علمی، مجله تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، شماره ۶۱.
- پرچمی، داود، درخشان، فاطمه. (۱۳۹۸)، بررسی تطبیقی رابطه توسعه اقتصاد فرهنگ و نظم در جامعه، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۲۶، شماره ۸۶.
- دانیو، آندره مورالی. (۱۳۸۳)، جامعه‌شناسی روابط جنسی، ترجمه: حسن پویان، تهران: توس.
- راینکتن، ارل و مارتین واینبرگ. (۱۳۹۰)، رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی، ترجمه: رحمت‌الله صدیق سروستانی، تهران: دانشگاه تهران.
- ریترز، جورج. (۱۳۸۱)، نظریه‌های جامعه‌شناسی معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: علمی.
- ریموند، جی. (۱۳۸۷)، ده دلیل برای قانونی نشدن روسپی‌گری، نشریه سیاحت، ش ۶۳: ۲۱-۲۹.
- ستوده، هدایت‌الله. (۱۳۸۹)، آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: آوای نور.
- قانون مجازات اسلامی. (۱۳۹۲)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/845048>
- کاف، ای‌سی، فرانسیس، دی‌دیلیو، شاروک، دبلیو. (۱۳۸۸)، چشم‌اندازهایی در جامعه‌شناسی، تهران: کویر.
- کی‌نیا، مهدی. (۱۳۷۶)، روانشناسی جنایی، جلد ۲، تهران: رشد.
- گرت، استفانی. (۱۳۹۶)، جامعه‌شناسی جنسی، ترجمه: کتابیون یقایی، تهران: نی.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۳)، جامعه‌شناسی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نی.
- معین، محمد. (۱۳۸۶)، فرهنگ معین، تهران: زرین.
- موریس، جک. (۱۳۸۱)، روسپی‌گری: قوانین و واقعیت‌ها، ترجمه: حمزه زینالی، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۵: ۲۵۳-۲۷۰.

—ولد، جورج‌برایان، برنارد، توماس، اسنیپس، جفری. (۱۳۹۰)، جرم‌شناسی نظری: گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی، ترجمه: علی شجاعی، تهران: سمت.

- Alexander, M. (2014). *Sexploitation: Sexual Profiling and the Illusion of Gender*. Routledge.
- Argento E., Reza-Paul S., Lorway R., Jain, J., and Bhagya, M. (2011). Confronting structural violence in sex work: lessons from a community-led HIV prevention project in Mysore, India. *AIDS Care*, 23, 69-74.
- Barnett, L., and Casavant, L. (2014). *Prostitution: A Review of Legislation in Selected Countries*. Library of Parliament.
- Bindel, J. (2010a). Legalising Prostitution is not the Answer: An Evaluation of Swedish Law Shows that Criminalising the Purchase, But not the Sale, of Sex has been a Great Success. *The Guardian*.
- Bittle, S., Snider, L., Tombs, S., and Whyte, D. (2018). *Revisiting Crimes of the Powerful: Marxism, Crime and Deviance*. Taylor & Francis.
- CIA's World Factbook (2020). Countries and Their Prostitution Policies. ProCon.org
- Dalla, R. L., and Kreimer, L. M. (2016). After Your Honor is Gone. Exploration of Developmental Trajectories and Life Experiences of Women Working in Mumbai's Red-Light Brothel Districts. *Sexuality & Culture*, 21 (1), 163–186.
- Department of Health, Social Services and Public Safety (2015). Leaving prostitution: a strategy for help and support, Northern Ireland. Department of Health, Social Services and Public Safety.
- Dixon, V. S., Reza-Paul, F. M., D'Souza, J., O'Neil, N., and Lorway R. (2012). Increasing Access and Ownership of Clinical Services at an HIV Prevention Project for Sex Workers in Mysore India. *Global Public Health*, 7 (7), 779–791.
- Goldenberg, S. M., Thomas, R. M., and Forbes, A. (2021). *Sex Work, Health, and Human Rights: Global Inequities, Challenges, and Opportunities for Action*. Springer Nature.
- Havocscope (2015). Number of Prostitutes by Country: <https://havocscope.com/number-of-prostitutes/>
- Honeyball Report. (2014a). Report on sexual exploitation and prostitution and its impact on gender equality (A7–0071/2014). Committee on Women's Rights and Gender Equality. European Parliament.
- Huschke, S. (2019). Empowering sex workers? Critical reflections on peer-led risk-reduction workshops in Soweto. *South Africa. Global Health Action*, 12 (1), 1-9.
- Igbo, E. U. M. (2002). *Social Change and Social Problems: A Nigerian Perspective*. AP Express Publishers.

- Khanza, C. N., Yuvia, O. M., and Rezki, I. A. (2015). Prostitution and Women Empowerment's Role. *Journal of Business on Hospitality and Tourism*, 1(1), 1-9.
- Kingston, S., and Thomas, T. (2019). No Model in Practice: A 'Nordic Model' to Respond to Prostitution. *Crime, Law and Social Change. Berlin*, 71 (4), 423–439.
- Lazarus, L., Reza-Paul, S., Rahman, S. H. (2020). Beyond remedicalisation: a community-led PrEP demonstration project among sex workers in India, Culture. *Health & Sexuality*, 23 (9), 1255-1269.
- Levy, J. (2014). *Criminalising the purchase of sex: Lessons from Sweden*. London: Routledge.
- Martin, E. A. (2009). *Oxford Dictionary of Law*. New York, Oxford University press.
- Merriam-Webster Dictionary (2022). Definition of Prostitution. Retrieved 7 February 2022.
- Ministry of Justice Norway (2009). Criminalizing the purchase of sexual activity: <https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/Stoltenbergs-2nd-Government/Ministry-of-Justice-and-the-Police/Nyheter-og-pressemeldinger/nyheter/2008/criminalizing-the-purchase-of-sexual-ac/id537854/>
- Ministry of Justice Sweden (2020). Penal Code. <https://lagen.nu/1962:700>. Retrieved 6 Jun 2022.
- Moore, L., Chersich, M. F., Steen, R. (2014). Community empowerment and involvement of female sex workers in targeted sexual and reproductive health interventions in Africa: a systematic review. *Globalization and Health*, 10 (47): 1-17.
- Mullin, E. (2020). *How Different Legislative Approaches Impact Sex-Workers*, the Organization for World Peace.
- Newman, J., White, L. A. (2012). *Women Power and Public Policy*. Oxford University Press.
- O'Brien, E. (2015). Prostitution ideology and trafficking policy: The impact of political approaches to domestic sex work on human trafficking policy in Australia and the United States. *Journal of Women, Politics & Policy*, 36 (2), 191–212.
- O'Neill, M. (2013). *Prostitution and Feminism: Towards a Politics of Feeling*. Polity Press.
- Östergren, P. (2022). *Sex workers Critique of Swedish Prostitution Policy*: <http://www.petraostergren.com/upl/files/115326.pdf>
- Pro sentret, About Us: <https://prosentret.no/en/om-pro-sentret/om-oss/pro-sentret-er/>, Retrieved 18 Jun 2022.
- Rangasami, J., and Konstant, T. (2016). *Creating safe spaces: evaluation of the Red Umbrella Sex Work Programme*. Cape Town: Nacosa.
- Rangasami J. (2015). *Good practice guide to integrated sex worker programming*. Based on the Experiences of the Red Umbrella Programme. Cape Town: Sex Worker Education and Advocacy Task Force (SWEAT).

- Raphael, J. (2015). *Listening to Olivia: Violence, Poverty, and Prostitution*. Northeastern University Press.
- Reza-Paul, S., Lorway, R., O'Brien, N., Lazarus, L., Jain, J., Bhagya, M., Fathima Mary, P. (2012). Sex worker-led structural interventions in India: a case study on addressing violence in HIV prevention through the Ashodaya Samithi collective in Mysore. *Indian J Med Res*, 135: 98-106.
- Roger, D., and Leslie, H. (2003), *Sex, sin and suffering: venereal disease and European society since 1870*. London and New York: Routledge
- Scorgie, F., Vasey, K., and Harper, E. (2013). Human rights abuses and collective resilience among sex workers in four African countries: a qualitative study. *Global Health*, 9 (1), 9-33.
- Staiger, Annegret (2022). *Legalized Prostitution in Germany: Inside the New Mega Brothels*. Indiana University Press.
- Steen R, Mogasale V, Wi T, Singh AK, Das A, Daly C, and George, B. (2012). Pursuing scale and quality in STI interventions with sex workers: initial results from Avahan India AIDS Initiative. *Sex Transm Infect*, 82: 381-385.
- UNAIDS (2022). Sex workers: Population size estimate - Number, 2016 - 2018: www.kpatlas.unaids.org.
- Vander, Z., and James, W. (1995). *Sociology: The Core*. McGraw-Hill Education.
- Wagenaar, H., Amesberger, H., and Altink, S. (2017). *Designing Prostitution Policy: Intention and reality in regulating the sex trade*. North America office: Policy Press.
- Walker, R., and Oliveira, E. (2015). Contested spaces: exploring the intersections of migration, sex work and trafficking in South Africa. *Graduate J Soc Sci*, 11:129-9.

استناد به این مقاله: درخشان، فاطمه و پرچمی، داوود. (۱۴۰۳). مطالعه تطبیقی روسپی‌گری و راهکارهای کاهش آن با تأکید بر ایران، فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۱ (۱۰۵)، ۱۵۵-۲۰۱.

Social sciences Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.